

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми Облік і оподаткування
галузі знань 07 Управління та адміністрування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
денної та заочної форм навчання

Луцьк 2026

УДК 658.012.12(072)

Т 45

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ
Директор бібліотеки Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання вченою радою факультету бізнесу та права ЛНТУ,
протокол № від « » 2026 р.
Голова вченої ради факультету бізнесу та права Л.Л. Ковальська

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри обліку і аудиту ЛНТУ,
протокол № від « » 2026 р.
Завідувач кафедри обліку і аудиту О.А. Нужна

Укладач: А. Т. Московчук, кандидат економічних наук, доцент кафедри
обліку і аудиту ЛНТУ

Рецензент: Т. М. Писаренко, кандидат економічних наук, доцент кафедри
обліку і аудиту ЛНТУ

Відповідальна за випуск: О. А. Нужна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач
кафедри обліку і аудиту ЛНТУ

Теорія економічного аналізу [Текст] : методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Т 45 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 071 Облік і оподаткування денної та заочної форм навчання / уклад. А.Т. Московчук. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2026. 62 с.

Видання містить питання для розгляду та практичні завдання, розв'язання яких сприятиме засвоєнню теоретичного матеріалу з дисципліни «Теорія економічного аналізу».

Методичні вказівки до практичних занять призначені для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної і заочної форм навчання

Методичне видання складене відповідно до робочої програми дисципліни «Теорія економічного аналізу» з метою визначення практичних завдань, виконання яких забезпечить закріплення теоретичних знань. Наведені теми і перелік питань для розгляду, практичні завдання, рекомендована література.

© Московчук А. Т., 2026

ЗМІСТ

Тема 1. Значення і роль економічного аналізу в діяльності підприємств	4
Тема 2. Предмет і види економічного аналізу	9
Тема 3. Метод та методика економічного аналізу	16
Тема 4. Традиційні прийоми економічного аналізу	23
Тема 5. Методи факторного аналізу	29
Тема 6. Евристичні методи в економічному аналізі	39
Тема 7. Резерви підвищення ефективності господарської діяльності	43
Тема 8. Організація та етапи проведення економічного аналізу	49
Тема 9. Інформаційна база економічного аналізу	55
Список рекомендованої літератури	60

ТЕМА 1

ЗНАЧЕННЯ І РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Питання для обговорення

1. Зміст економічного аналізу та основні етапи його розвитку
2. Функції і завдання економічного аналізу
3. Місце та роль економічного аналізу в системі управління підприємства

Практичні завдання

Завдання 1.1. В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності економічного аналізу. Обґрунтуйте :

- 1) який із підходів звужує роль аналізу до контрольної функції, а який – розкриває його як прогностичний інструмент;
- 2) запропонуйте власне комплексне визначення змісту економічного аналізу, яке б відображало його сучасну роль у забезпеченні життєздатності бізнесу.

Обґрунтуйте свою думку.

Трактування суті економічного аналізу.

1. Економічний аналіз – це система спеціальних знань, пов'язана з дослідженням економічних процесів у їхньому взаємозв'язку, що проявляються через інформацію про виконання бізнес-планів.
2. Економічний аналіз – це функція управління, яка забезпечує підготовку інформаційної бази для прийняття оптимізаційних управлінських рішень та прогнозування майбутніх станів підприємства.
3. Економічний аналіз – самостійна багатогранна наука, яка має свою теорію, методологію і розподіляється на низку напрямів: теорія економічного аналізу, аналіз господарської діяльності за об'єктами, видами економічної діяльності
4. Економічний аналіз – це система спеціальних знань для дослідження зміни і розвитку економічних явищ, процесів на підприємстві в їх взаємозв'язку та взаємообумовленості, що визначається суб'єктивними та об'єктивними причинами з метою забезпечення цільового управління ними.
5. Економічний аналіз – це система спеціальних знань для дослідження зміни та розвитку економічних явищ і процесів у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості, з метою забезпечення цільового управління ними.

Завдання 1.2. Ознайомившись з етапами становлення та розвитку економічного аналізу, виділіть характерні ознаки кожного періоду.

Етапи	Період розвитку	Характерні ознаки економічного аналізу						
		Об'єкт	Предмет	Функції	Джерела інформації	Методи і прийоми	Періодичність	Сфера використання
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I етап	до 1917р.							
II етап	1917-1945рр.							
III етап	1945-1991рр.							
IV етап	з 1991р. до теперішнього часу							

Завдання 1.3. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши етапи розвитку економічного аналізу, як важливої складової економічної науки, з їх ознаками та характерними особливостями.

Таблиця 1.1

Етапи розвитку економічного аналізу	Ознаки та характерні особливості етапу
1	2
1. I етап (до 1917р.)	А. Становлення і розвиток економічного аналізу в умовах одержавлення засобів виробництва та переходу до планової адміністративно-командної системи господарювання.
2. II етап (1917-1945рр.)	Б. Пристосування напрацювань попередніх періодів до сучасних умов господарювання.
3. III етап (1945-1991рр.)	В. Поява економічного аналізу, яка зумовлена доцільністю і необхідністю здійснювати аналіз балансу підприємств і їх прибутків.
4. IV етап (з 1991р. до теперішнього часу)	Г. Становлення і розвиток галузевого аналізу та інших його напрямів, удосконалення напрацювань попередніх періодів.

Завдання 1.4. На підприємстві зафіксовано зниження чистого прибутку за звітний період. Керівництво підприємства вважає, що причиною є виключно недовиконання плану продажів відділом збуту. Використовуючи логіку економічного аналізу, доведіть, що зміст аналітичного дослідження набагато глибший за констатацію цього факту. Складіть логічну схему можливих прихованих причин зниження прибутку, розбивши їх на три рівні:

- 1) зовнішні фактори (ринкові, макроекономічні);
- 2) внутрішні виробничі фактори (витратомісткість, якість сировини, продуктивність);
- 3) організаційно-управлінські фактори.

Завдання 1.5. Аналітик великого промислового підприємства подав керівництву звіт, де зазначено: «У звітному періоді рентабельність виробництва зросла на 4%, що свідчить про високу ефективність. Проте обсяг викидів шкідливих речовин на одиницю продукції зріс на 12%, а коефіцієнт плинності кадрів через незадовільні умови праці збільшився з 0,08 до 0,15».

Проведіть комплексну оцінку результатів діяльності підприємства, використовуючи логіку сучасного економічного аналізу. Чи можна вважати загальну діяльність підприємства ефективною, якщо суто фінансовий аналіз показує позитивну динаміку, а екологічний та соціальний — негативну? Сформулюйте висновок (10-15 речень).

Завдання 1.6. Директор з економічних питань готує обґрунтування для зміни логістичних маршрутів та оцінки операційних витрат підприємства. Аналітик надав йому пакет сформованих даних, у якому виявлено кілька важливих невідповідностей.

Проаналізуйте наведені нижче три фрагменти зі звіту аналітика. Знайдіть у них методологічні або термінологічні помилки, спираючись на чинне законодавство України. Заповніть таблицю за результатами вашого аналізу.

Фрагмент 1. «Для аналізу розрахунків з вітчизняними постачальниками за звітний місяць було детально вивчено реєстр виданих платіжних доручень підприємства»

Фрагмент 2. «Під час аналізу необоротних активів за даними Балансу (Звіту про фінансовий стан) було встановлено, що залишкова вартість основних засобів безпосередньо відображена в окремих графах розділу I активу як сума первісної вартості та зносу»

Фрагмент 3. «Для розрахунку прогнозних витрат на оплату праці у філіях на наступний рік було закладено базове утримання військового збору з заробітної плати працівників за старою ставкою 1,5%, оскільки остаточні зміни щодо фіксованих ставок для ФОПів не впливають на загальне оподаткування доходів фізичних осіб»

Таблиця 1.2

№ фрагменту	У чому полягає помилка / невідповідність?	Як має звучати правильне, методологічно точне формулювання?
1.		
2.		
3.		

Завдання 1.7. За результатами року аналітик фінансового відділу виявив, що обсяг продажів підприємства зріс на 20%, але чистий прибуток зменшився на 5% через стрімке зростання комерційних витрат (зокрема, витрат на рекламу та маркетинг, які не дали очікуваного ефекту). Директор з маркетингу просить аналітика в підсумковому звіті змістити акценти: детально розписати успіх у збільшенні обсягів

продажу (реалізація оціночної функції), а зниження прибутку описати як «тимчасові інвестиції в бренд», не вказуючи на неефективність рекламних кампаній.

Охарактеризуйте загрози для підприємства якщо буде порушено принцип об'єктивності аналізу.

Поясніть, як у цій ситуації аналітик має реалізувати пошукову функцію аналізу (щодо виявлення невикористаних резервів), щоб вирішити проблему і допомогти підприємству, не вступаючи в особистісний конфлікт із директором з маркетингу.

Завдання 1.8. Визначте місце економічного аналізу в системі управління, проаналізувавши рисунок 1.1. Обґрунтуйте власне бачення місця економічного аналізу в системі управління.

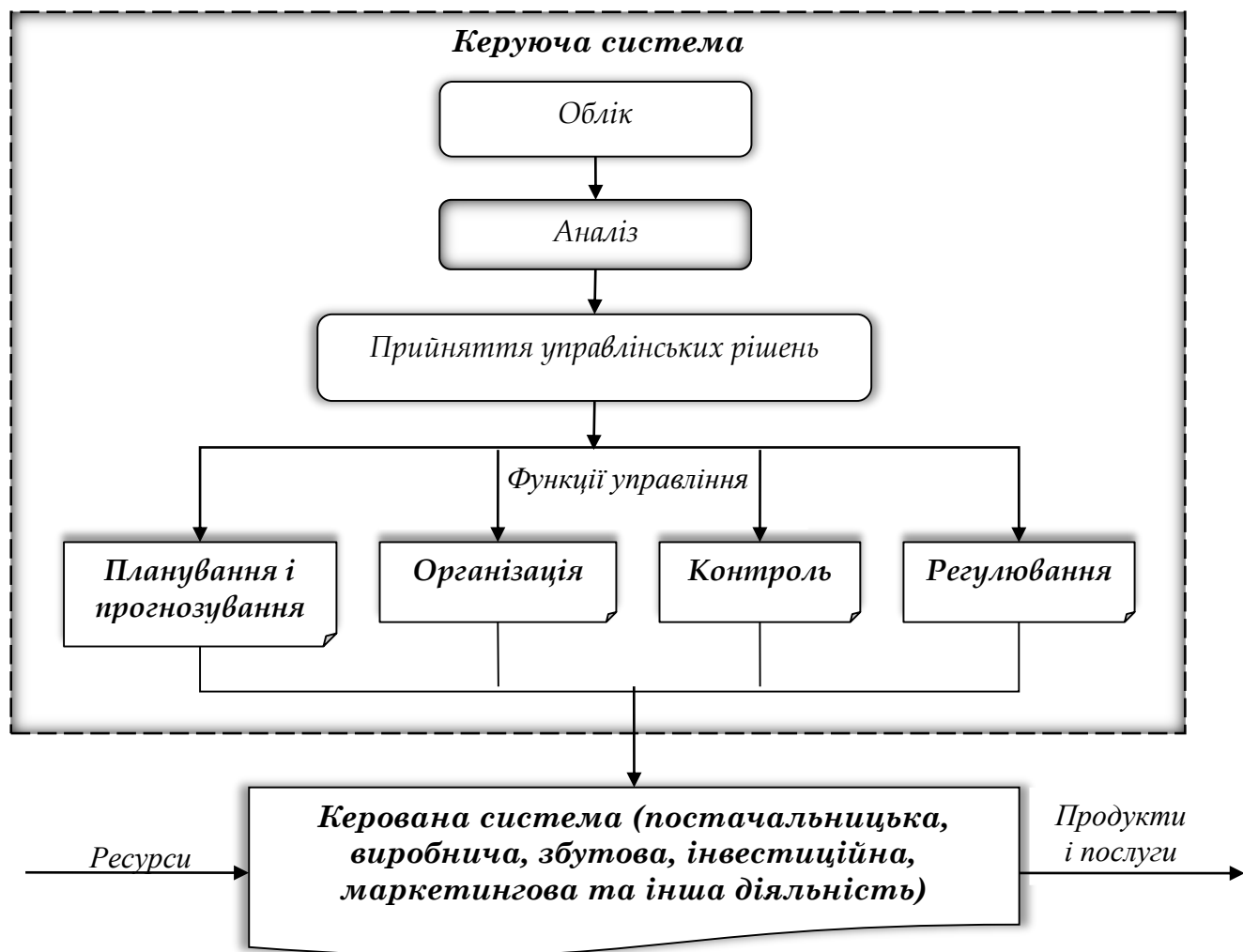

Рисунок 1.1. Економічний аналіз в системі управління підприємства

Завдання 1.9. Підприємство планує вивести на ринок новий вид продукції. Складіть аналітичний опис або логічно-послідовну схему взаємодії економічного аналізу з іншими функціями управління на прикладі конкретної управлінської ситуації. Опишіть, які конкретні

завдання виконує економічний аналіз на кожному етапі реалізації цього управлінського рішення, заповнивши матрицю взаємодії функцій:

Таблиця 1.3

<i>Взаємодія функцій управління</i>	<i>Роль та завдання економічного аналізу у взаємозв'язку</i>
1. Планування – аналіз	<i>Яку аналітичну інформацію аналітик має надати управлінням ДО затвердження плану (попередній аналіз)? Які ліміти чи нормативи розрахувати?</i>
2. Облік – аналіз	<i>Які облікові дані (оперативні, бухгалтерські) аналітик бере для оцінки поточного стану виконання проєкту</i>
3. Контроль – аналіз	<i>Як аналіз допомагає не просто зафіксувати відхилення фактичних показників від планових, а розкрити їхні причини (діагностична функція)?</i>
4. Регулювання (прийняття рішень) – аналіз	<i>Які варіанти дій (альтернативи) обґрунтовує аналітик для керівництва, якщо проєкт відхиляється від траєкторії (пошукова функція)?</i>

Завдання 1.10. Вивчивши зміст програми проведення економічного аналізу в процесі прийняття управлінських рішень, представленої в таблиці, дайте визначення економічного аналізу як підґрунтя для прийняття управлінських рішень.

Таблиця 1.5

<i>Етап</i>	<i>Зміст</i>
1	2
<i>1. Мета аналізу та завдання її реалізації</i>	Формулювання мети і узгодження завдань аналізу.
<i>2. Організація процесу аналізу</i>	1) визначення кола фахівців (виконавців); 2) узгодження термінів проведення аналітичних процедур; 3) розробка графіка виконання робіт; 4) визначення форми подання матеріалу.
<i>3. Проведення економічного аналізу: - аналіз внутрішнього середовища - аналіз зовнішнього середовища</i>	1) аналіз ефективності функціонування об'єкта аналізу, експрес-аналіз; 2) оцінка стану предмету дослідження на момент прийняття управлінського рішення; 3) вертикальний, горизонтальний і порівняльний аналіз; 4) деталізований аналіз; 5) вивчення причинно-наслідкових зв'язків; 6) виокремлення та систематизація найважливіших факторів; 7) виокремлення і аналіз впливу зовнішніх факторів.
<i>4. Розробка рекомендацій за результатами аналізу</i>	1) систематизація позитивних і негативних факторів розвитку об'єкта дослідження; 2) пошук, виявлення і мобілізація резервів підвищення ефективності функціонування об'єкта дослідження.
<i>5. Дерево варіантів</i>	Розробка максимальної кількості управлінських рішень відповідно до отриманих результатів аналізу.
<i>6. Аналіз варіантів</i>	1) порівняльний аналіз розроблених варіантів управлінських рішень за встановленим критерієм (системою показників); 2) вибір найкращого варіанту.
<i>7. Реалізація вибраного варіанту</i>	1) оформлення результатів аналізу; 2) передача проєкту замовнику; 3) реалізація управлінського рішення.

8. Аналіз ефективності управлінського рішення	1) співставлення результатів діяльності до та після прийняття управлінського рішення; 2) підсумковий аналіз за результатами реалізації рішення; 3) аналіз виконання показників бізнес-плану; 4) коригування рішення (на будь-якому з етапів при необхідності).
---	---

ТЕМА 2

ПРЕДМЕТ І ВИДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Питання для обговорення

1. Предмет, об'єкти та суб'єкти економічного аналізу.
2. Принципи економічного аналізу.
3. Види економічного аналізу.
4. Зв'язок економічного аналізу з іншими дисциплінами.

Практичні завдання

Завдання 2.1. Твердження: «Об'єктом аналізу є виробнича собівартість продукції підприємства», з погляду теорії економічного аналізу є методологічно неточним. Спираючись на теоретичні засади дисципліни, поясніть, чому собівартість не є об'єктом аналізу.

Завдання 2.2. У запропонованих практичних ситуаціях виділіть предмет та об'єкт аналізу. Заповніть таблицю за зразком.

Таблиця 2.1

<i>Практична ситуація на підприємстві</i>	<i>Що є об'єктом аналізу ? (конкретна ланка / процес)</i>	<i>Що є предметом аналізу ? (які зв'язки, процеси, ефективність вивчаються)</i>
Приклад. Дослідження витрат на оплату праці у цеху №1	Цех №1 (як структурний підрозділ підприємства)	Причинно-наслідкові зв'язки між продуктивністю праці та рівнем її оплати в цеху
Ситуація 1. Оцінка ефективності використання пасажирського автотранспорту логістичної компанії.		
Ситуація 2. Діагностика причин виникнення браку в процесі виробництва деталей на конвеєрній лінії.		

Ситуація 3. Аналіз тривалості обороту дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями.		

Завдання 2.3. Проаналізуйте перелік суб'єктів економічного аналізу. Визначте, до якої групи (внутрішні чи зовнішні) вони належать, які завдання перед ними стоять та які обмеження вони мають щодо доступу до інформаційної бази підприємства. Заповніть таблицю.

Суб'єкт 1. Головний технолог підприємства.

Суб'єкт 2. Банк-кредитор, який розглядає заявку підприємства на отримання довгострокового кредиту.

Суб'єкт 3. Потенційний інвестор (купує акції компанії на ринку).

Суб'єкт 4. Керівник фінансового відділу підприємства.

Таблиця 2.2

<i>Суб'єкт аналізу</i>	<i>Група суб'єкта (внутрішній / зовнішній)</i>	<i>Мета проведення аналізу цим суб'єктом</i>	<i>Доступ до інформації (повний, обмежений, лише фінансова звітність тощо)</i>
1.			
2.			
3.			
4.			

Завдання 2.4. Підприємство з виробництва виробів із пластмас планує масштабну модернізацію обладнання.

Внутрішній суб'єкт (фінансовий директор) наполягає на залученні великого банківського кредиту, аргументуючи результатами аналізу зростання в майбутньому прибутку від збільшення обсягів виробництва.

Зовнішній суб'єкт (банк-кредитор), проаналізувавши поточну платоспроможність підприємства та структуру його зобов'язань, відмовляє у кредиті через високий ризик втрати ліквідності у найближчі 6 місяців.

Обґрунтуйте, чому предмет аналізу (в даному випадку – фінансова спроможність реалізувати проект) оцінюється цими двома суб'єктами абсолютно по-різному?

Завдання 2.5. Охарактеризуйте суб'єкти економічного аналізу, подані на рисунку 2.1 та аналітичну інформацію, необхідну для них.

Рисунок 2.1. Суб'єкти економічного аналізу

Завдання 2.6. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши види аналізу з їх характеристикою.

Таблиця 2.3

Ознака класифікації	Види аналізу	Характеристика видів аналізу
1	2	3
I. За суб'єктами аналізу	1. Внутрішній	А. Проводиться органами державного управління, банками, інвесторами, акціонерами тощо на основі даних звітності підприємства відповідно до поставленої мети.
	2. Зовнішній	Б. Проводять працівники аналітичної служби підприємства чи управлінські працівники з використанням найповнішої інформації для обґрунтування управлінських рішень та контролю за ходом їх виконання.

1	2	3
II. За функціональними сферами діяльності підприємства (об'єктами аналізу)	3. <i>Маркетинговий</i>	В. Проводиться з метою всебічного вивчення фінансових ресурсів підприємства та шляхів поліпшення їх використання.
	4. <i>Виробничий (техніко-економічний)</i>	Г. Досліджує забезпечення підприємства працівниками, ефективність їх використання та вплив на результати господарської діяльності.
	5. <i>Фінансовий</i>	Д. Вивчає оточення підприємства, зокрема привабливість ринку чи його певного сегмента та рівень конкурентоспроможності на ньому підприємства з метою розроблення стратегії й тактики маркетингової діяльності.
	6. <i>Аналіз персоналу (трудо-ресурсів)</i>	Е. Вивчає інноваційний потенціал підприємства та вплив його на ефективність діяльності.
	7. <i>Аналіз інновацій і розвитку</i>	Є. Досліджує взаємозв'язок технічних і економічних процесів та встановлення їх впливу на економічні результати діяльності підприємства.
III. За змістом процесу управління (часом прийняття управлінських рішень)	8. <i>Перспективний (прогнозний)</i>	Ж. Передбачає оцінку виконання управлінських рішень, контроль за виконанням планів, визначення результатів діяльності підприємства.
	9. <i>Ретроспективний (наступний)</i>	З. Проводиться у короткі проміжки часу і не потребує застосування складних методів дослідження.
	10. <i>Оперативний</i>	І. Проводиться для обґрунтування стратегії розвитку підприємства, визначення планових завдань.
IV. За обсягом (глибиною) досліджень	11. <i>Комплексний</i>	К. Проводиться відповідно до потреби, яка виникла, вивчає деякі напрями діяльності підприємства.
	12. <i>Тематичний</i>	Л. Вивчає сукупність аналітичних процедур, які забезпечують всебічну оцінку діяльності підприємства.
V. За характером дослідження об'єктів	13. <i>Порівняльний</i>	М. Забезпечує вибір оптимального варіанта вирішення економічних задач.
	14. <i>Факторний</i>	Н. Забезпечує зіставлення показників з метою встановлення тенденції їх зміни.
	15. <i>Діагностичний</i>	О. Виявляє і попереджує надлишкові витрати для забезпечення певних функцій об'єкта на стадіях його життєвого циклу.
	16. <i>Маржинальний</i>	П. Передбачає встановлення причини зміни результативного показника.
	17. <i>Економіко-математичний</i>	Р. Досліджує характер відхилень нормального протікання економічних процесів за типовими ознаками без проведення безпосередніх вимірювань.
18. <i>Функціонально-вартісний</i>	С. Оцінює ефективність управлінських рішень на основі співвідношення витрат, обсягу реалізації та прибутку.	
VI. За періодичністю проведення	19. <i>Циклічний</i>	Т. Передбачає вивчення всіх об'єктів.
	20. <i>Разовий</i>	У. Передбачає вивчення тільки частини об'єктів, а отримані результати поширюються на всю їх сукупність.

1	2	3
VII. За рівнем охоплення об'єктів аналізу	21. Суцільний	Ф. Проводиться регулярно відповідно до календарного плану-графіка аналітичного дослідження.
	22. Вибірковий	Ц. Реалізується відповідно до розпорядження керівника аналітичної служби чи з інших причин.
VIII. За об'єктами управління	23. Соціально-економічний	Ч. Застосовується для вивчення масових суспільних явищ на різних рівнях управління.
	24. Економіко-статистичний	Ш. Досліджує взаємодію екологічних та економічних процесів, пов'язаних зі збереженням довкілля та затратами на екологію.
	25. Техніко-економічний	Щ. Вивчає взаємопов'язані соціальні та економічні процеси, які справляють вплив на результати діяльності підприємства.
	26. Економіко-екологічний	Ю. Вивчає взаємодію технічних і економічних процесів, що встановлюється в процесі виробництва та з'ясовує їх вплив на економічні результати діяльності підприємства.

Завдання 2.7. Розгляньте три практичні ситуації, що склалися на умовних підприємствах. У кожній із них аналітики або керівники припустилися методологічних помилок, знехтувавши конкретними принципами економічного аналізу.

Ситуація 1. Аналітик торговельної мережі провів дослідження ефективності роботи магазинів лише один раз за рік – за підсумками грудня. На основі високих грудневих продажів було прийнято рішення про розширення штату, проте вже в лютому підприємство зазнало збитків через різке сезонне падіння купівельної спроможності.

Ситуація 2. На підприємстві оцінили ефективність нової виробничої лінії. Аналітик детально розрахував лише прямі фінансові показники: зростання обсягу випуску та зниження собівартості одиниці продукції. Водночас поза увагою залишилися показники екологічності (різко зросли викиди, що призвело до штрафів) та соціальні показники (рівень шуму зріс, через що звільнилися два ключові наладчики, а заміна їх недосвідченими працівниками спричинила зупинку конвеєра).

Ситуація 3. Фінансовий директор, готуючи аналітичний звіт для іноземних інвесторів, вирішив скоригувати методику розрахунку дебіторської заборгованості, щоб штучно знизити її реальний обсяг і приховати інформацію про значну частку сумнівних боргів, сподіваючись, що ситуація виправиться сама собою у наступному кварталі.

Проаналізуйте ситуації та заповніть аналітичну таблицю.

Таблиця 2.4

№ ситуації	Який принцип економічного аналізу було порушено?	У чому проявилось порушення та які його наслідки?	Як потрібно було діяти, щоб дотриматися цього принципу?
1.			
2.			
3.			

Завдання 2.8. Із наведених ознак визначте, які з них характерні для внутрішнього, а які для зовнішнього аналізу.

Таблиця 2.5

Ознака	Характеристика ознаки	Види аналізу	
		внутрішній	зовнішній
1	2	3	4
1. Призначення	Пошук резервів зниження витрат і підвищення ефективності діяльності підприємства		
	Загальна оцінка майнового та фінансового стану підприємства		
2. Виконавці і користувачі	Власники, учасники ринку цінних паперів, контролюючі органи, кредитори, інвестори		
	Управлінський персонал підприємства (лінійні і функціональні керівники, спеціалісти)		
3. Характер джерел інформації	Деталізована аналітична інформація, в тому числі конфіденційного характеру		
	Загальнодоступна аналітична інформація		
4. Інформаційне забезпечення	Регламентовані і нерегламентовані джерела інформації		
	Фінансова звітність підприємства		
5. Рівень уніфікації методики аналізу	Методика здебільшого уніфікована		
	Методику аналізу підприємство може розробляти самостійно		

Завдання 2.9. Враховуючи наведені порівняльні ознаки, розкрийте їх суть для внутрішнього та зовнішнього видів аналізу.

Таблиця 2.6

Порівняльні ознаки	Види аналізу	
	внутрішній	зовнішній
2	3	4
1. Мета		
2. Основні напрями		
3. Об'єкти дослідження		
4. Суб'єкти дослідження		
5. Інформаційне підґрунтя		
6. Періодичність проведення		
7. Ступінь інтегрованості показників		
8. Результат аналітичних досліджень		
9. Прийняття рішень		
10. Конфіденційність інформації		

Завдання 2.10. Розкрийте суть порівняльних ознак для кожного із зазначених видів аналізу.

Таблиця 2.7

№ з/п Порівняльні ознаки	Види аналізу		
	перспективний (прогнозний)	оперативний (поточний)	ретроспективний (наступний)
1	2	3	4
1.Зміст дослідження			
2.Завдання дослідження			
3.Масштаби дослідження об'єктів			
4.Джерела інформації			
5.Терміни проведення дослідження			
6.Притаманні риси			

Завдання 2.11. Охарактеризуйте взаємозв'язок економічного аналізу з іншими науками, перелік яких поданий на рисунку 2.2. Наведіть приклади відповідного взаємозв'язку.

Рисунок 2.2. Взаємозв'язок економічного аналізу з іншими науками

ТЕМА 3

МЕТОД І МЕТОДИКА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Питання для обговорення

1. Метод економічного аналізу, його особливості.
2. Методика проведення аналітичних досліджень.
3. Основні категорії економічного аналізу.
4. Класифікація методів економічного аналізу.

Практичні завдання

Завдання 3.1. На підприємстві чистий дохід від реалізації продукції зменшився на 8%. Керівник вважає, що це проблема лише відділу збуту. Спираючись три фундаментальні ознаки методу економічного аналізу: використання системи показників, комплексність та системність, розчленування (деталізація) складних явищ та вивчення взаємозв'язків, виконайте наступні завдання:

1) доведіть, що не можна оцінювати цю проблему за одним показником. Запропонуйте взаємопов'язану систему з 3-4 індикаторів (наприклад, обсяг виробництва, залишки готової продукції на складах, ціна реалізації, кількість укладених договорів), які допоможуть побачити проблему комплексно.

2) проведіть аналітичну деталізацію показника чистого доходу. Виділіть дві складові: кількісну (обсяг проданих товарів у натуральних одиницях) та вартісну (ціна за одиницю). Поясніть, чому без такого розкладання неможливо зрозуміти метод аналізу.

3) побудуйте логічний ланцюжок: що є результатом роботи і які чинники на нього впливають.

Завдання 3.2. Особливістю методу економічного аналізу є поєднання індуктивного та дедуктивного способів вивчення господарських процесів. Проаналізуйте дві ситуації, які виникли на підприємстві і дайте відповіді на запитання.

1. Який логічний підхід (індукцію чи дедукцію) застосовано в ситуації 1? Обґрунтуйте.
2. Який підхід застосовано в ситуації 2? Обґрунтуйте.
3. Чому сучасний метод економічного аналізу вимагає обов'язкового поєднання обох цих підходів під час підготовки управлінських рішень? Сформулюйте висновок.

Ситуація 1. Аналітик розпочинає роботу з вивчення Балансу підприємства. Він бачить загальну суму необоротних активів, потім переходить до дослідження групи основних засобів, далі заглиблюється в аналіз конкретного виду обладнання у цеху №2 і завершує перевіркою технічного стану окремого верстата.

Ситуація 2. Аналітик досліджує причини перевитрат матеріалів на виробництві. Він починає з вивчення конкретних первинних документів (лімітно-забірних карток), виявляє перевитрати по окремих деталях, узагальнює ці дані на дільниці, потім у цеху і робить висновок про загальний рівень матеріаломісткості всього підприємства за звітний період.

Завдання 3.3. Методика аналізу передбачає чітку технологічну послідовність дій. Уявіть, що керівник підприємства доручив вам розробити та реалізувати методику аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів компанії за минулий квартал. Охарактеризуйте ваші конкретні дії як аналітика відповідно до класичних етапів аналітичного дослідження. Оформіть це у вигляді логічної послідовності, давши відповіді на запитання.

1. Підготовчий етап. Постановка цілей та розробка програми.

Яка головна мета і завдання цього дослідження? Кого з працівників підрозділів варто залучити до аналітичної групи? Які конкретні дії ви виконуєте як аналітик?

2. Інформаційний етап. Збір, перевірка та підготовка даних.

Які саме документи (форми фінансової звітності, відомості руху матеріалів, платіжні інструкції на закупівлю сировини) вам знадобляться? Яким чином ви перевірите їх на надійність та порівнянність?

3. Аналітичний (розрахунковий) етап. Обробка інформації та факторний аналіз.

Які математичні, статистичні чи специфічні аналітичні прийоми ви застосуєте для обробки даних? (Опишіть логіку дій, без проведення самих розрахунків – наприклад: порівняння з планом, розрахунок матеріаловіддачі тощо). Які конкретні дії ви виконуєте як аналітик?

4. Підсумковий етап. Узагальнення та розробка рекомендацій.

Кому будуть спрямовані результати вашого аналізу? Які конкретні дії ви виконуєте як аналітик? Які орієнтовні управлінські рішення можуть стати результатом цього етапу?

Завдання 3.4. Проаналізуйте дві ситуації, що трапилися в роботі аналітичної служби. Визначте, на якому етапі методики дослідження було допущено помилки та до яких наслідків це призвело.

Ситуація 1. Аналітик фінансового відділу отримав завдання проаналізувати динаміку дебіторської заборгованості. Він одразу розпочав розрахунок коефіцієнтів оборотності та складання графіків. Наприкінці роботи з'ясувалося, що бухгалтер за звітний місяць вніс у базу дані не по всіх платіжних інструкціях, і частина погашених боргів рахувалася як прострочена. Усі розраховані показники виявилися помилковими, але час на роботу було витрачено.

Ситуація 2. На підприємстві провели комплексний аналіз витрат на оплату праці. Було зібрано всю звітність, розраховано відхилення від бюджету, виявлено, що перевитрати відбулися через понаднормові роботи в цеху №3. Аналітик підготував стандартну таблицю з цифрами, поклав її у папку і переключився на інше завдання. За підсумками наступного місяця перевитрати в цеху №3 знову повторилися.

Проведіть критичну оцінку ситуацій, заповніть таблицю.

Таблиця 3.1

№ ситуації	Який етап методики аналізу було пропущено або виконано неякісно?	У чому конкретно полягала помилка аналітика?	Якими мали бути правильні дії згідно з методикою?
1.			
2.			

Завдання 3.5. Розкрийте змістову характеристику кожного з наведених методів, способів і прийомів економічного аналізу, приведіть приклади можливого їх використання на практиці. Заповніть таблицю.

Таблиця 3.2.

Класифікація методів економічного аналізу		Характеристика методів аналізу
<i>Загальнонаукові методи</i>		
Методи теорії пізнання	Аналіз	
	Синтез	
	Індукція	
	Дедукція	
Евристичні методи	Метод «мозкового штурму»	
	Метод експертних оцінок	
	Метод асоціацій та аналогій	
	Морфологічний метод	
	Метод контрольних запитань	
<i>Економіко-логічні методи</i>		
Традиційні методи	Абсолютні, відносні та середні величини	
	Побудова рядів динаміки	
	Групування	
	Порівняння	
	Балансовий метод	
	Табличний метод	
	Графічний метод	
Методи детермінованого факторного аналізу	<i>Спосіб елімінування</i>	
	Приєм ланцюгових підстановок	
	Приєм абсолютних різниць	
	Приєм відносних різниць	
	Індексний прийом	
	<i>Спосіб пропорційного ділення</i>	
	Приєм пропорційного ділення	
	Приєм часткової участі	
	<i>Інтегральний спосіб</i>	
	Прийоми інтегрування	
Приєм логарифмування		
Методи стохастичного факторного аналізу	Дисперсійний аналіз	
	Регресійний аналіз	
	Кореляційний аналіз	

<i>Економіко-математичні методи</i>	
Економетричні методи	
Методи математичного програмування	
Методи дослідження операцій	
Методи економічної кібернетики	

Завдання 3.6. Проаналізуйте наведені економічні категорії та розподіліть їх за логічними тріадами. Заповніть таблицю, групуючи взаємопов'язані поняття (одна група має містити один показник, один фактор, що на нього впливає, та один відповідний резерв зростання).

Перелік елементів для аналізу:

1. Продуктивність праці одного робітника.
2. Скорочення цілоденних простоїв обладнання через оптимізацію ремонтів.
3. Скорочення втрат робочого часу працівниками та підвищення кваліфікації.
4. Фондовіддача (ефективність використання основних засобів).
5. Кількість відпрацьованих людино-годин одним працівником за рік.
6. Обсяг виробництва готової продукції підприємства.
7. Впровадження автоматизованої системи обробки платіжних інструкцій (економія часу бухгалтерів).
8. Коефіцієнт змінності роботи устаткування.
9. Зниження питомої матеріаломісткості виробництва за рахунок використання нових технологій розкрою сировини.

Таблиця 3.3.

<i>№ групи</i>	<i>Результуючий показник</i>	<i>Фактор впливу на цей показник</i>	<i>Локальний резерв покращення</i>
Група 1			
Група 2			
Група 3			

Завдання 3.7. У процесі аналізу діяльності виробничого підприємства за минулий квартал було виявлено такі факти:

1) через несвоєчасне надходження платіжних інструкцій від покупців виник дефіцит обігових коштів, через що підприємство вчасно не розрахувалося за сировину і сплатило постачальнику штраф у розмірі 15 000 грн;

2) на складі готової продукції через порушення температурного режиму було зіпсовано товарів на суму 40 000 грн;

3) модернізація системи вентиляції в основному цеху дозволить підвищити продуктивність праці робітників на 5% у наступному півріччя.

Визначте, які з цих фактів відносяться до категорії «невикористані (втрачені) резерви через прямі збитки», а які – до «перспективних (прогнозних) резервів». Сформулюйте аналітичний висновок (до 10 речень): чому мобілізація втрачених резервів (усунення збитків) є першочерговим завданням аналітика порівняно з пошуком перспективних резервів.

Завдання 3.8. Проаналізуйте 5 виробничих завдань, що виникли в практиці діяльності виробничих підприємств. Для кожного завдання визначте:

- 1) до якої групи методів (традиційні чи економіко-математичні/статистичні) належить інструмент розв'язання;
- 2) конкретну назву методу, який доцільно застосувати.

Завдання 1. Необхідно оцінити, як зміна середньогодинної заробітної плати та зміна кількості відпрацьованого часу вплинули на загальну суму витрат на оплату праці компанії, якщо між цими факторами існує пряма функціональна (мультиплікативна) залежність.

Завдання 2. Потрібно згрупувати 15 підприємств-контрагентів за рівнем їхньої платіжної дисципліни (аналізуючи кількість вчасно оплачених платіжних інструкцій, середній строк затримки платежу та суму дебіторської заборгованості), щоб виділити надійних, середніх та ризикових партнерів.

Завдання 3. Керівництву необхідно з'ясувати, чи існує статистична залежність між витратами на рекламу продукції та обсягами її продажу за останні 36 місяців, і якщо так, то математично описати цю тенденцію.

Завдання 4. Потрібно перевірити, чи відповідає сума профінансованих капітальних інвестицій сумі залучених джерел (власний капітал, кредити банків, бюджетні субсидії) та забезпечити строгу ув'язку активів і пасивів проєкту.

Завдання 5. Компанія хоче порівняти фактичні витрати на виробництво одиниці продукції у поточному кварталі з плановими показниками, а також із показниками головного конкурента на ринку.

Завдання 3.9. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши види показників з їх характеристикою.

Таблиця 3.4

<i>Ознака класифікації</i>	<i>Вид показника</i>	<i>Характеристика показника</i>
1	2	3
I. За способом формування	<i>1. Нормативний</i>	А. Формується різними видами обліку господарської діяльності.
	<i>2. Плановий</i>	Б. Розраховується під час аналізу господарської діяльності підприємства.
	<i>3. Обліковий</i>	В. Відображає норми витрат виробничих ресурсів, норми амортизації тощо.
	<i>4. Звітний</i>	Г. Міститься в планових документах.
	<i>5. Аналітичний</i>	Д. Міститься в фінансовій, податковій і статистичній звітності.
II. За економічним змістом	<i>6. Кількісний</i>	Е. Визначає внутрішні ознаки і особливості явищ (наприклад, продуктивність праці, фондвіддача) і обчислюється як відношення двох кількісних.
	<i>7. Якісний</i>	Є. Характеризує кількісну визначеність економічних явищ (наприклад, чисельність працівників, кількість устаткування, вартість виробничих запасів) і виражається в абсолютних величинах.

Продовження таблиці 3.4

1	2	3
III. За роллю у причинно-наслідкових зв'язках	8. <i>Результативний</i>	Ж. Є причиною зміни результативного показника.
	9. <i>Факторний</i>	З. Об'єкт дослідження, який змінюється під впливом певних факторів.
IV. За рівнем охоплення	10. <i>Узагальнюючий</i>	І. Детальніше характеризує певний об'єкт аналізу.
	11. <i>Частковий</i>	К. Використовується для загальної характеристики досліджуваних явищ і процесів.
	12. <i>Додатковий</i>	Л. Відображає певні сторони, елементи досліджуваних явищ і процесів.
V. За характером відображення економічних процесів	13. <i>Абсолютний</i>	М. Визначається як співвідношення двох абсолютних показників і виражається здебільшого у відсотках або коефіцієнтах.
	14. <i>Відносний</i>	Н. Виражається в грошових, натуральних одиницях виміру або через трудомісткість.

Завдання 3.9. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши види факторів з їх характеристикою.

Таблиця 3.5

<i>Ознака класифікації</i>	<i>Види факторів</i>	<i>Характеристика факторів</i>
1	2	3
I. За мірою впливу на результати роботи	1. <i>Основні</i>	А. Слабо впливають на результати господарської діяльності підприємства в певних умовах.
	2. <i>Другорядні</i>	Б. Найістотніше впливають на результативний показник.
II. За рівнем залучення резервів	3. <i>Інтенсивні</i>	В. Пов'язані з кількісним, а не якісним приростом результативного показника.
	4. <i>Екстенсивні</i>	Г. Характеризують рівень зусилля, напруженості праці під час виробництва продукції.
III. За внутрішнім змістом	5. <i>Кількісні</i>	Д. Визначають внутрішні властивості, ознаки чи особливості досліджуваних об'єктів.
	6. <i>Якісні</i>	Е. Виражають кількісну визначеність явищ.
IV. За рівнем деталізації	7. <i>Прості</i>	Є. Можна розкласти на декілька простих.
	8. <i>Складні</i>	Ж. Складаються з однієї причини або чинника і в подальшому не можуть бути розчленовані на складові частини.
V. За порядком дії	9. <i>Першого порядку</i>	З. Впливають на результативний показник опосередковано.
	10. <i>Другого, n-го порядку</i>	І. Безпосередньо впливають на результативний показник.
VI. За місцем виникнення	11. <i>Внутрішні</i>	Й. Діють у безпосередньому чи віддаленому оточенні підприємства.
	12. <i>Зовнішні</i>	К. Діють у внутрішньому середовищі підприємства і залежать від його діяльності.
VII. За характером дії	13. <i>Об'єктивні</i>	Л. Діють внаслідок діяльності окремих людей чи підприємств.
	14. <i>Суб'єктивні</i>	М. Не залежать від волі і бажання людей, наприклад, стихійне лихо.

1	2	3
VIII. За рівнем охоплення	15. Загальні	Н. Діють в умовах окремої галузі чи навіть конкретного підприємства.
	16. Специфічні	О. Діють в усіх галузях національної економіки.
IX. За часом дії	17. Постійні	П. Діють періодично, наприклад, в умовах освоєння нового виду продукції.
	18. Змінні	Р. Безперервно впливають на досліджуване явище чи процес.

Завдання 3.10. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши види резервів з їх характеристикою.

Таблиця 3.6

Ознака класифікації	Види резервів	Характеристика резервів
1	2	3
I. За місцем утворення	1. Національні	А. Реалізуються в межах конкретної галузі виробництва.
	2. Галузеві	Б. Реалізуються безпосередньо на підприємстві.
	3. Внутрішньо-господарські	В. Реалізуються на рівні національної економіки.
II. За характером і змістом резервів	4. Організаційно-технічні	Г. Пов'язані з рівнем освіти працівників підприємства, організаційною культурою.
	5. Економічні	Д. Пов'язані з удосконаленням техніки, технології, організації виробництва.
	6. Соціально-психологічні	Е. Пов'язані зі змінами в ціноутворенні, системі планування, економічного стимулювання.
III. За характером дії	7. Інтенсивні	Є. Залежать від збільшення обсягів виробничих ресурсів.
	8. Екстенсивні	Ж. Залежать від рівня (ефективності) використання техніки і технології, організації праці та управління.
IV. За часом використання	9. Поточні	З. Можна реалізувати лише через значний проміжок часу (наприклад, реконструкція діючих технологічних ліній.)
	10. Перспективні	І. Можна реалізувати протягом наступного місяця, кварталу чи року.
V. За способом виявлення	11. Явні	К. Виявлені через порівняння з іншими об'єктами.
	12. Приховані	Л. Виявлені через негативні відхилення й втрати, відображені у звітності.
VI. За розміром витрат	13. Витратні	М. Пов'язані зі зміцненням трудової дисципліни та раціональним використанням виробничих ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства.
	14. Невитратні	Н. Пов'язані з додатковими матеріальними і грошовими витратами під час їх реалізації.

ТЕМА 4

ТРАДИЦІЙНІ ПРИЙОМИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Питання для обговорення

1. Прийоми обробки економічної інформації
2. Прийоми відображення аналітичної інформації

Практичні завдання

Завдання 4.1. Розрахуйте середній відсоток виконання норм виробітку та підвищення продуктивності праці за умови виконання норм виробітку всіма робітниками. Проведіть аналіз виконання норм виробітку.

Таблиця 4.1

Персонал підприємства	Рівень виконання норм виробітку, %						Середній рівень виконання норм виробітку, %
	90 %	100 %	110 %	120 %	130 %	140 і більше	
1	2	3	4	5	6	7	8
Робітники основних цехів, осіб	75	160	310	380	270	230	
Робітники допоміжних цехів, осіб	123	205	268	245	160	192	
Всього, осіб							

Завдання 4.2. Визначте зниження витрат матеріалів та заробітної плати на одиницю продукції та на весь обсяг виготовленої продукції, якщо відомо:

1. Норма витрат на один виріб:
  - матеріалів – 6800 грн.;
  - заробітної плати – 2700 грн.
2. Планове зниження норми витрат на один виріб становить:
  - матеріалів – 5%;
  - заробітної плати – 3%.
3. Фактичні витрати на один виріб:
  - матеріалів – 6200 грн.;
  - заробітної плати – 2400 грн.
4. Обсяг виготовленої продукції – 200 одиниць.

Завдання 4.3. Проаналізуйте темпи приросту продуктивності праці і середньорічної заробітної плати працюючого. Зробіть висновки.

Таблиця 4.2

Показники	Минулий період	Звітний період	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн.	32 400	34 200	36 500
2. Фонд заробітної плати працюючих, тис. грн.	1 152	1 450	1 660
3. Середньоспискова чисельність працюючих, осіб	120	124	130
4. Продуктивність праці одного працюючого, тис. грн.			
5. Середньорічна заробітна плата одного працюючого, грн.			
6. Темпи приросту продуктивності праці (порівняно з минулим періодом), %			
7. Темпи приросту середньорічної заробітної плати одного працюючого (порівняно з минулим періодом), %			
8. Приріст заробітної плати на 1% приросту продуктивності праці			

Завдання 4.4. Проаналізуйте яким чином змінилася середня заробітна плата робітника, використовуючи ряди динаміки. Зробіть висновки.

Таблиця 4.3

Показники	20X1 рік	20X2 рік	20X3 рік	20X4 рік	20X5 рік
1	2	3	4	5	6
Середньомісячна заробітна плата одного робітника, грн.	6 200	7 480	8 200	9 460	10 890
Абсолютний приріст заробітної плати, грн.:					
- базисний	x				
- ланцюговий	x				
Темпи зростання заробітної плати, %:					
- базисний	x				
- ланцюговий	x				
Темпи приросту заробітної плати, %:					
- базисний	x				
- ланцюговий	x				
Абсолютне значення 1% приросту заробітної плати, грн.:					
- базисний	x				
- ланцюговий	x				

Завдання 4.5. Визначте частку кожної складової матеріальних витрат в загальній їх сумі, проаналізуйте зміну суми і структури витрат. Зробіть висновок, вказавши на можливі причини зміни показників.

Таблиця 4.4

Показники	Наявність				Зміна за період	
	на початок періоду		на кінець періоду			
	сума, тис. грн.	структура ,%	сума, тис. грн.	структура ,%	суми, тис. грн.	структур и, %
1	2	3	4	5	6	7
1. Сировина	2800		2760			
2. Основні матеріали	2760		2600			
3. Допоміжні матеріали	3000		2900			
4. Паливо на технологічні потреби	3200		3460			
5. Енергія на технологічні потреби	1600		1300			
6. Напівфабрикати власного виробництва	2500		2300			
Всього						

Завдання 4.6. Проаналізуйте як вплинули динаміка собівартості одиниці продукції та обсягу виробництва на витрати підприємства. Зробіть висновки.

Таблиця 4.5

Вид продукції	Собівартість одиниці продукції, грн.		Обсяг виробництва, одиниць		Сума витрат, тис. грн.		
	за планом	фактично	за планом	фактично	за планом	фактично за плановою собівартістю	фактично
	2	3	4	5	6	7	8
А	120	125	20 000	18 000			
Б	130	122	15 000	17 000			
В	115	110	23 000	21 500			
Разом	х	х	х	х			

Завдання 4.7. Використовуючи наведені нижче дані про виконання норм виробітку, виберіть інтервал і згрупуйте їх. Зробіть висновок щодо рівня виконання норм виробітку.

Таблиця 4.6

Норма виробітку, %	Кількість осіб		Норма виробітку, %	Кількість осіб	
	за планом	фактично		за планом	фактично
1	2	3	4	5	6
95,8	5	6	105,1	7	9
96,6	6	4	106,9	11	13
97,3	2	5	109,4	5	3
100,1	8	10	110,8	9	10
103,7	10	7	112,5	15	13
104,9	14	12	114,1	3	7

Завдання 4.8. Проведіть групування філій підприємства «Арго» за показниками виконання плану з реалізації продукції. Дайте характеристику філіям за такими ознаками: кількість філій, середній обсяг реалізованої продукції, середній рівень виконання плану.

Таблиця 4.7

Номер філії	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.		Виконання плану, %	Номер філії	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.		Виконання плану, %
	за планом	фактично			за планом	фактично	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	120,1	130,5		13	480,7	480,7	
2	250,2	260,3		14	123,7	130,4	
3	460,9	458,1		15	88,4	85,7	
4	840,4	840,1		16	650,6	535,8	
5	320,6	300,5		17	355,1	460,7	
6	710,7	810,5		18	320,4	274,4	
7	540,7	550,6		19	640,5	730,9	
8	90,4	85,3		20	1 250,3	1 080,6	
9	630,1	635,4		21	910,2	855,5	
10	980,7	990,2		22	330,5	430,1	
11	1 100,4	1 250,9		23	780,6	950,7	
12	506,7	489,3		24	810,8	980,2	

Завдання 4.9. Здійсніть групування 20 підприємств, які належать до корпорації, за показниками виконання плану реалізації продукції. Охарактеризуйте кожну групу за такими ознаками: кількість підприємств, обсяг реалізованої продукції, рівень виконання плану, якщо є такі вихідні дані:

Таблиця 4.8

Номер підприємства	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.		Номер підприємства	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	
	за планом	фактично		за планом	фактично
1	2	3	4	5	6
1	235	235	11	230	235
2	650	630	12	150	184
3	430	420	13	215	210
4	250	280	14	245	200
5	320	322	15	265	270
6	480	450	16	248	239
7	250	260	17	264	254
8	458	420	18	145	152
9	154	160	19	259	249
10	125	136	20	598	600

Завдання 4.10. Проведіть групування промислових підприємств за середньорічною вартістю основних засобів, виділивши три групи з рівними інтервалами; встановіть і проаналізуйте залежність середньорічного виробітку

одного робітника від розміру підприємства на основі вартості основних засобів. Результати групування подайте в таблиці, зробіть висновки.

Таблиця 4.9

№ з/п	Середньорічна вартість основних засобів, млн. грн.	Обсяг товарної продукції, млн. грн.	Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн.	№ з/п	Середньорічна вартість основних засобів, млн. грн.	Обсяг товарної продукції, млн. грн.	Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	900	1760	580	12	1460	1370	570
2	520	660	320	13	830	110	600
3	1240	1590	620	14	1180	1950	640
4	1850	2620	690	15	1800	2520	780
5	1670	2020	680	16	540	860	450
6	670	1050	490	17	1980	2240	730
7	830	1120	620	18	840	1020	560
8	1260	1810	630	19	1920	2470	800
9	1980	2750	800	20	550	940	470
10	1560	1670	590	21	730	1020	510
11	610	1140	440	22	950	1350	670

Завдання 4.11. Визначте середній виробіток одного робітника за середньоарифметичною зваженою на кожному підприємстві. Знайдіть абсолютне та відносне відхилення середнього виробітку одного робітника.

Таблиця 4.10

Підприємство №1		Підприємство №2	
Кількість робітників, осіб	Виробіток 1 робітника, тис. грн.	Кількість робітників, осіб	Виробіток 1 робітника, тис. грн.
1	2	3	4
10	25,5	15	30,3
15	28,4	10	26,4
20	33,6	18	33,1
25	31,4	23	31,9
30	30,2	25	34,2

Завдання 4.12. Визначте середній розряд робітників за середньоарифметичною зваженою в цехах № 1 і № 2. Знайдіть відносне відхилення середнього розряду робітників. Зробіть висновки.

Таблиця 4.11

Розряд робітників	Кількість робітників, осіб	
	Цех №1	Цех №2
1	2	3
I	25	20
II	30	25
III	20	30
IV	35	37
V	26	35

Завдання 4.13. Визначте середню урожайність зернових з 1 га, використовуючи середню гармонійну зважену. Знайдіть абсолютне та відносне відхилення середньої урожайності. Зробіть висновки.

Таблиця 4.12

Найменування зернових культур	Підприємство №1		Підприємство №2	
	урожайність з 1 га, ц	збір зернових культур, ц	урожайність з 1 га, ц	збір зернових культур, ц
1	2	3	4	5
Просо	30	6 200	33	9 900
Жито	46	7 300	42	6 800
Ячмінь	55	9 400	58	9 800
Овес	35	8 100	30	8 700
Пшениця озима	40	7 600	46	7 900

Завдання 4.14. Визначте середні витрати часу на виготовлення одного виробу, використовуючи середню гармонійну зважену. Зробіть висновки.

Таблиця 4.13

Працівники	Бригада №1		Бригада №2	
	витрати часу на 1 виріб, хв.	витрати часу на всі вироби, хв.	витрати часу на 1 виріб, хв.	витрати часу на всі вироби, хв.
1	2	3	4	5
1	10	240	12	220
2	15	360	13	390
3	20	300	18	320
4	18	400	22	360
5	12	390	15	240

Завдання 4.15. Визначте середні піврічні залишки нереалізованої продукції, якщо на початок відповідного місяця вони склали:

на 01.01.200X р. – 120,6 тис. грн.

на 01.02.200X р. – 110,8 тис. грн.

на 01.03.200X р. – 90,1 тис. грн.

на 01.04.200X р. – 115,6 тис. грн.

на 01.05.200X р. – 85,5 тис. грн.

на 01.06.200X р. – 60,3 тис. грн.

на 01.07.200X р. – 106,5 тис. грн.

Завдання 4.16. Розрахуйте величину операційних витрат підприємства та їх абсолютне і відносне відхилення. Зробіть висновки.

Таблиця 4.14

Роки \ Показники, тис. грн	Матеріальні витрати	Витрати на оплату праці	Відрахування на соціальні заходи	Амортизація	Інші операційні витрати
1	2	3	4	5	6
20X1	5 220,0	6 208,9	2 359,4	1 290,4	2 105,4
20X2	5 406,0	7 806,4	3 044,9	1 604,3	1 950,7

Завдання 4.17. Проаналізуйте динаміку витрат операційної діяльності. Подайте результати досліджень у вигляді кругової діаграми та дайте їм оцінку.

Таблиця 4.15

Показники	Наявність				Зміна за період	
	на початок періоду		на кінець періоду			
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Суми, тис. грн.	Питомої ваги, %
1	2	3	4	5	6	7
1. Матеріальні витрати	2800		2760			
2. Витрати на оплату праці	2760		2600			
3. Витрати на соціальні заходи	3000		2900			
4. Амортизація	3200		3460			
5. Інші витрати	1600		1300			
Всього						

ТЕМА 5

МЕТОДИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ

Питання для обговорення

1. Суть і завдання факторного аналізу
2. Детерміновані факторні моделі, прийоми їх перетворення
3. Методи факторного аналізу у детермінованих моделях
4. Методи факторного аналізу у стохастичних моделях

Практичні завдання

Завдання 5.1. Розкрийте змістову характеристику кожної з наведених детермінованих факторних моделей. Заповніть таблицю 5.1.

Таблиця 5.1

Тип моделі	Математичний вираз	Характеристика та приклади застосування
Адитивна	$y = a + b + \dots + t$	
Мультиплікативна	$y = a \cdot b \cdot \dots \cdot t$	
Кратна	$y = \frac{a}{c}$	
Змішана (комбінована)	$y = \frac{a+c}{d}; y = \frac{a}{c+d}; y = \frac{a \cdot c}{d}; y = (a+c) \cdot d$	

Завдання 5.2. Зазначте методи факторного аналізу, які використовують для визначення міри впливу факторів у кожному типі моделей. Заповніть таблицю 5.2.

Таблиця 5.2

Метод	Детерміновані факторні моделі			
	Адитивна	Мультиплікативна	Кратна	Змішана (комбінована)
Ланцюгових підстановок				
Абсолютних різниць				
Відносних різниць				
Пропорційного ділення (часткової участі)				
Інтегральний				
Логарифмування				

Завдання 5.3 Проаналізуйте вплив факторів на обсяг виробництва продукції, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.3

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Вартість основних засобів, тис. грн	15 000	18 000			
2. Фондовіддача, грн./грн	1,4	1,7			
3. Обсяг виробництва продукції, тис. грн					

Завдання 5.4. Проаналізуйте вплив факторів на обсяг виробництва продукції, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.4

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне, +/-	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.					
2. Фонд часу роботи обладнання, тис. верстато-год.	134	127			
3. Виробництво продукції за 1 верстато-годину, грн.	75	83			

Завдання 5.5. Проаналізуйте вплив факторів на суму прибутку, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.5

Показники	За планом	Фактично	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Обсяг реалізованої продукції, ц	34 200	35 800		
2. Ціна 1 ц продукції, грн.	130	145		
3. Собівартість 1 ц продукції, грн.	105	110		
4. Прибуток, тис. грн.				

Завдання 5.6. Проаналізуйте вплив факторів на суму прибутку, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.6

Показники	За планом	Фактично	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Вартість основних засобів, тис. грн.	4 350	4 500		
2. Вартість оборотних засобів, тис. грн.	1 900	1 650		
3. Рентабельність підприємства, %	15	12		
4. Прибуток, тис. грн.				

Завдання 5.7. Проаналізуйте вплив факторів на обсяг виробництва продукції, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.7

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.					
2. Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	230	280			
3. Фондовіддача активної частини основних засобів, грн./грн.	1,8	1,95			

Завдання 5.8. Проаналізуйте вплив факторів на рентабельність підприємства, використовуючи спосіб ланцюгових підстановок. Зробіть висновки.

Таблиця 5.8

Показники	За планом	Фактично	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Прибуток, тис. грн.	2 400	2 100		
2. Вартість основних засобів, тис. грн.	6 300	6 450		
3. Вартість оборотних засобів, тис. грн.	500	700		
4. Рентабельність підприємства, %				

Завдання 5.9. Проаналізуйте вплив факторів на річну продуктивність праці працюючого, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.9

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Річна продуктивність праці працюючого, грн.					
2. Годинна продуктивність праці робітника, грн.	4,5	6,0			
3. Тривалість робочого дня, год.	7,9	7,7			
4. Кількість явок на роботу робітника, днів	230	220			
5. Питома вага робітників в загальній чисельності працівників, %	70	75			

Завдання 5.10. Проаналізуйте вплив факторів на денну продуктивність праці робітника, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.10

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Денна продуктивність праці робітника, грн.					
2. Годинна продуктивність праці робітника, грн.	5,5	7,0			
3. Тривалість робочого дня, год.	8	7,8			

Завдання 5.11. Проаналізуйте вплив факторів на обсяг матеріальних ресурсів підприємства, використовуючи спосіб ланцюгових підстановок. Зробіть висновки.

Таблиця 5.11

Показники	За плано м	Факти чно	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Обсяг матеріальних ресурсів підприємства, тис. грн.	500	480		
2. Чиста витрата ресурсів на виробництво продукції, тис. грн.	470	420		
3. Коефіцієнт корисного використання матеріальних ресурсів				

Завдання 5.12. Проаналізуйте вплив факторів на фонд заробітної плати працюючих, використовуючи способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.12

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Фонд заробітної плати працюючих, тис. грн.					
2. Чисельність працюючих, осіб	180	170			
3. Середня заробітна плата працюючого, грн.	1 500	1 750			

Завдання 5.13. Проаналізуйте вплив факторів на обсяг виробництва продукції, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.13

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	7 540	9 300			
2. Площа цеху, м ²	5 800	6 200			

3. Обсяг виробництва продукції з 1 м ² площі, грн.					
---	--	--	--	--	--

Завдання 5.14. Проаналізуйте вплив факторів на транспортні витрати, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.14

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Транспортні витрати, тис. грн.					
2. Обсяг перевезених вантажів, т	4 000	4 600			
3. Середня відстань перевезень, км	160	175			
4. Середній транспортний тариф, грн. за 1т/км	3,60	4,20			

Завдання 5.15. Проаналізуйте вплив факторів на річну продуктивність праці робітника, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.15

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Річна продуктивність праці робітника, грн.	11 040	12 150			
2. Денна продуктивність праці робітника, грн.					
3. Кількість явок на роботу робітника, днів	230	225			

Завдання 5.16. Проаналізуйте вплив факторів на середньорічну вартість основних засобів, використовуючи такі способи: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць. Зробіть висновки.

Таблиця 5.16

Показники	За планом	Фактично	Відхилення		Кількісний вплив факторів
			абсолютне	відносне, %	
1	2	3	4	5	6
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	38 900	42 000			
2. Середньоспискова чисельність працюючих, осіб	200	190			
3. Технічна озброєність праці, грн.					

Завдання 5.17. Проаналізуйте вплив факторів на рентабельність одиниці продукції, використовуючи спосіб ланцюгових підстановок. Зробіть висновки.

Таблиця 5.17

Показники	За планом	Фактично	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Прибуток на одиницю продукції, грн.				
2. Собівартість одиниці продукції, грн.	65	60		
3. Матеріальні витрати на одиницю продукції, грн.	26	30		
4. Рентабельність одиниці продукції, %	15	18		

Завдання 5.18. Проаналізуйте вплив факторів на обсяг матеріальних витрат у собівартості продукції, використовуючи спосіб ланцюгових підстановок. Зробіть висновки.

Таблиця 5.18

Показники	За планом	Фактично	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Матеріальні витрати в собівартості продукції, тис. грн.				
2. Транспортно-заготівельні витрати, тис. грн.	190	170		
3. Рівень транспортно-заготівельних витрат на 1 грн. матеріальних витрат, грн.	0,15	0,18		

Завдання 5.19. Проаналізуйте вплив факторів на матеріаломісткість продукції, використовуючи спосіб ланцюгових підстановок. Зробіть висновки.

Таблиця 5.19

Показники	За планом	Фактично	Відхилення абсолютне	Кількісний вплив факторів
1	2	3	4	5
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	7 540	9 300		
2. Вартість використаних матеріалів, тис. грн.	4 500	4 800		
3. Матеріаломісткість продукції, грн./грн.				

Завдання 5.20. Проаналізуйте вплив факторів на вартість виготовленої продукції, використовуючи індексний спосіб. Зробіть висновки.

Таблиця 5.20

Період (місяць)	20X1 рік			20X2 рік		
	ціна одиниці продукції, грн.	кількість виготовленої продукції, од.	вартість виготовленої продукції, тис. грн.	ціна одиниці продукції, грн.	кількість виготовленої продукції, од.	вартість виготовленої продукції, тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7
Січень	120	10 100		145	11 500	

Лютий	122	10 000		148	11 730	
Березень	124	10 200		149	11 600	
Квітень	125	10 350		150	11 800	
Травень	129	10 400		153	12 000	
Червень	132	10 550		155	12 100	
Липень	135	10 500		160	12 200	
Серпень	137	10 800		164	12 400	
Вересень	138	11 000		166	12 300	
Жовтень	140	11 350		170	12 500	
Листопад	142	11 450		173	12 400	
Грудень	145	11 860		175	12 100	
Усього за рік						

Завдання 5.21. Проаналізуйте вплив факторів на фонд заробітної плати, використовуючи індексний спосіб. Зробіть висновки.

Таблиця 5.21

Підрозділи підприємства	Минулий період			Звітний період		
	середня заробітна плата одного працюючого, грн.	чисельність працюючих, осіб	фонд заробітної плати, тис. грн.	середня заробітна плата одного працюючого, грн.	чисельність працюючих, осіб	фонд заробітної плати, тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7
№ 1	1 710	30		1 730	32	
№ 2	1 760	45		1 740	40	
№ 3	1 820	20		1 860	24	
№ 4	1 730	60		1 700	57	
№ 5	1 850	55		1 835	55	
Всього						

Завдання 5.22. Проаналізуйте вплив факторів на вартість реалізованої продукції, використовуючи індексний спосіб. Зробіть висновки.

Таблиця 5.22

Вид продукції	20X1 рік			20X2 рік		
	ціна одиниці продукції, грн.	кількість реалізованої продукції, од.	дохід від реалізації продукції, тис. грн.	ціна одиниці продукції, грн.	кількість реалізованої продукції, од.	дохід від реалізації продукції, тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7
А	600	1 000		580	1 300	
Б	620	800		640	700	
В	540	1 500		560	1 600	
Г	650	700		630	900	
Д	580	1 300		600	1 400	
Всього за рік						

Завдання 5.23. Проведіть кореляційний аналіз зв'язку між показниками виробітку одного працюючого та фондоозброєності праці для 10 підприємств. Вихідні дані наведені у таблиці.

Таблиця 5.23

№ підприємства	Виробіток працюючого, тис. грн	Фондоозброєність праці, тис.грн/особу	Розрахункові дані			Очікуване (розрахункове) значення виробітку, тис.грн
			y^2	x^2	yx	
n	y	x				y_x
1	691,3	335,6				
2	658,0	319,4				
3	822,5	399,6				
4	932,5	451,7				
5	329,0	159,3				
6	681,2	324,4				
7	827,5	406,2				
8	958,7	467,8				
9	653,0	315,1				
10	403,7	197,3				
Разом						
У середньому						

Рівняння парної лінійної регресії $\tilde{Y} = aX + b$

Завдання 5.24. Проведіть регресійний аналіз залежності показника виробітку одного працюючого від фондоозброєності праці для 15 підприємств. Вихідні дані наведені у таблиці.

Таблиця 5.24

№ підприємства	Виробіток працюючого, тис. грн	Фондо-озброєність праці, тис.грн/особу	Розрахункові дані			Розрахункове значення виробітку, тис.грн
			y^2	x^2	yx	
n	y	x				y_x
1	204	52				
2	206	65				
3	210	60				
4	215	55				
5	218	58				
6	220	78				
7	221	60				
8	233	76				
9	238	71				
10	239	59				
11	243	65				
12	250	66				
13	252	68				
14	253	67				
15	258	71				
Разом						
У середньому						

Завдання 5.25. Визначити показники тісноти та щільності стохастичного зв'язку продуктивності праці і фондоозброєності для 10 промислових підприємств на основі вихідних і розрахункових даних завдання 5.25.

Завдання 5.26. Ефективність використання мінеральних добрив у фермерських господарствах району за звітний рік характеризується наступними показниками

Таблиця 5.25

Номер фермерського господарства	Кількість внесених добрив, ц діючої речовини / га	Урожайність зернових, ц / га
1	2,2	46
2	2,8	50
3	2,4	52
4	4,0	66
5	3,0	54
6	2,6	50
7	3,6	60
8	3,4	62
9	3,1	56
10	2,9	52
11	3,9	64
12	4,1	69

За даними таблиці:

1. Встановити напрям і характер зв'язку між кількістю внесених добрив та урожайністю зернових культур.
2. Провести кореляційний аналіз цього зв'язку.
3. Визначити тісноту зв'язку.
5. Математично обґрунтувати рівень достовірності зв'язку.
5. Дати економічну інтерпретацію кожного розрахованого параметра, зокрема, та рівняння регресії, в цілому.

Завдання 5.27. Робота дев'яти автотранспортних підприємств міста у звітному періоді характеризується наступними показниками середньої відстані перевезення товару, та ціни реалізації товару у роздрібній мережі

Таблиця 5.26

Номер автотранспортного підприємства	Середня відстань перевезення товару, км	Ціна реалізації товару у роздрібній мережі, грн
1	10	90
2	17	100
3	15	110
4	25	140
5	19	124
6	20	130
7	8	90
8	30	155
9	11	94

За даними таблиці:

1. Встановити напрям і характер зв'язку між середньою відстанню перевезення товару та ціною його реалізації у роздрібній мережі.
2. Провести кореляційний аналіз цього зв'язку.
3. Визначити тісноту зв'язку і рівень його достовірності.
5. За проведеними розрахунками зробити аналітичні висновки.

ТЕМА 6

ЕВРИСТИЧНІ МЕТОДИ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Питання для обговорення

1. Суть і класифікація евристичних методів
2. Використання евристичних методів в аналітичних дослідженнях

Практичні завдання

Завдання 6.1. Використовуючи метод «мікрофон», що відноситься до інтерактивних методів навчання (технологія групового обговорення певної проблеми, яка дає можливість кожному студенту висловити свою думку і дати відповідь на поставлене питання швидко, відповідаючи по черзі), проаналізуйте сутність та групування евристичних методів в економічному аналізі. Розкрийте суть методу «мозкового штурму», методу “конференція ідей”, методу синектики, методу Дельфи, методу колективного блокнота.

Правила виконання завдання з використанням методу «мікрофон»:

- говорити може тільки той студент, у якого є «символічний» мікрофон;
- відповіді не коментують і не оцінюють;
- коли хтось висловлюється, інші мають дотримуватися тиші;
- оцінює відповіді лише модератор.

Завдання 6.2. Використовуючи метод «мозкового штурму», проведіть критичний аналіз існуючих евристичних методів аналітичних досліджень, та дайте відповідь на запитання: чим пояснюється необхідність застосування евристичних методів в економічному аналізі і на чому вони ґрунтуються. Обґрунтуйте виокремлення ознак класифікації і проведіть групування евристичних методів аналітичних досліджень.

Правила виконання завдання з використанням методу «мозкового штурму»:

- усі учасники «мозкового штурму» пропонують ідеї щодо розв'язання поставленого завдання, намагаючись запропонувати їх якомога більше; - «секретар» записує на дошці всі запропоновані ідеї. Коли група вважає кількість поданих ідей достатньою, переходять до наступного етапу;

- ідеї групують, аналізують, розвивають групою. Можна вдосконалювати розвивати ідеї інших учасників;

- обирають найкращі рішення;

- не можна критикувати висловлювання інших та давати оцінку запропонованим ідеям.

Завдання 6.3. Використовуючи метод «мікрофон», охарактеризуйте етапи виконання завдання з використанням методу «конференція ідей» . Обґрунтуйте доцільність його використання для генерації, пошуку підходів до вирішення складних проблем і завдань у різних сферах діяльності.

Завдання 6.4. Використовуючи метод Дельфі, виконайте комплексну оцінку діяльності суб'єктів господарювання на основі ланцюгових темпів зростання (зниження) основних економічних показників досліджуваних підприємств, %

Таблиця 6.1

Підприємство	Чистий дохід від реалізації продукції	Собівартість реалізованої продукції	Чистий прибуток підприємства	Вартість основних засобів	Вартість оборотних засобів	Фондо-віддача основних засобів	Продуктивність праці робітників
1	112,3	102,6	102,3	98,7	97,2	97,6	96,3
2	105,6	110,3	112,0	96,2	99,3	95,3	98,4
3	98,2	141,1	114,6	99,5	97,1	98,4	89,4
4	112,3	96,2	98,6	102,	110,4	100,2	86,1
5	115,2	98,2	97,5	114,1	100,6	102,3	110,2
6	125,1	113,6	99,3	117,1	124,6	100,4	100,6
7	111,8	114,2	118,1	106,2	120,3	113,8	100,5
8	95,2	103,5	103,4	101,4	120,5	115,6	106,4
9	96,2	97,2	113,1	97,2	118,4	120,1	119,4
10	97,2	99,1	98,2	97,5	112,6	115,2	121,4

Завдання 6.5. Проаналізуйте два об'єкти інвестування з однаковою прогновною сумою необхідних капітальних вкладень, використовуючи метод сценаріїв. Величина планованого доходу в кожному випадку невизначена і приведена у вигляді розподілу ймовірності.

Таблиця 6.2

Об'єкт інвестування 1		Об'єкт інвестування 2	
Дохід, тис.грн	Ймовірність	Дохід, тис.грн	Ймовірність
12200	0,12	12000	0,06
12400	0,15	13200	0,10
13600	0,23	15400	0,12
10254	0,14	16240	0,09
15230	0,21	12300	0,16
14210	0,06	11245	0,15
16230	0,05	11320	0,13
22200	0,04	12540	0,19

Завдання 6.6. Експертній групі необхідно визначити ринкову ціну нового виду продукції – лічильника води (А). Відомо, що середня ринкова ціна попередньої моделі лічильника води (В) 925 грн. Група спеціалістів, використавши *метод експертних оцінок* визначила сукупність факторів, які впливають на ціну нового виду продукції (надійність, довговічність, точність вимірювання). На відрізку від 0 до 1 експертна група встановила відповідну вагу значимості кожного фактора (сума факторів повинна дорівнювати 1). Обидві моделі оцінені за шкалою 10 балів. Розрахунки фахівців експертної групи приведені у таблиці.

Таблиця 6.3

Фактор	Вага значимості	Лічильник води А	Лічильник води В
Надійність	0,3	7	3
Довговічність	0,3	4	6
Точність вимірювання	0,4	6	4

Завдання 6.7. За даними підприємства, на якому студент-бакалавр проходив виробничу практику (або іншого виробничого підприємства), заповнити тестову анкету для комплексної діагностики стану господарської діяльності підприємства. Провівши розрахунки, зробити висновок про рівень ефективності господарювання досліджуваного підприємства. Тестова анкета для комплексної діагностики стану господарської діяльності підприємства наведена у таблиці.

Таблиця 6.4

Критерії	Максимальна оцінка (бали)
1. Прибутковість підприємства	10
2. Підвищення заробітної плати, гарантований соціальний пакет послуг	10
3. Підвищення якості продукції і послуг, морального духу персоналу	10
4. Гарантоване виконання зобов'язань перед постачальниками і споживачами	10
6. Дотримання оптимального рівня кредиторської заборгованості	10
6. Ефективне використання основних засобів підприємства	10
7. Підвищення продуктивності праці робітників	10
8. Співпраця з іноземними інвесторами	10
9. Підвищення обсягів продажу продукції	10
10. Залучення у виробництво висококваліфікованих спеціалістів	10
11. Сприятливий психологічний клімат на підприємстві	10
12. Питома вага працівників із вищою освітою	10

13. Застосування у виробничому процесі нових, прогресивних видів устаткування	10
14. Заповнений портфель замовлень	10
16. Високий рівень диверсифікованості діяльності підприємства	10
16. Ефективне використання матеріальних ресурсів	10
17. Високі показники ефективності господарювання	10
18. Ритмічність виробничого процесу	10
19. Можливість кар'єрного росту	10
20. Високий рівень технічного та технологічного відновлення підприємства	10
21. Максимум загальної оцінки	200
22. Небезпечний рівень загальної оцінки	50

Завдання 6.8. Ділова гра «Виробничий потенціал»

Провести аналіз використання основних засобів підприємства. Розробити план заходів з метою підвищення ефективності використання основних засобів.

Перед початком гри проводиться експрес-розминка. Її завдання – дати стислі відповіді на запитання. Варіанти запитань:

1. Розкрийте суть поняття «основні засоби».
2. Які виділяють групи основних засобів ?
3. Яка різниця між фізичним та моральним зносом основних засобів ?
4. Які показники ефективності використання основних засобів ви знаєте і як вони розраховуються ?
5. Поясніть суть термінів «знос основних засобів» і «амортизація основних засобів».
6. Розкрийте суть методики аналізу ефективності використання основних засобів?

Після експрес-розминки студенти об'єднуються в робочі групи:

- робоча група № 1 – «Менеджмент підприємства»

завдання: розподілити ролі, обрати трьох спостерігачів, дати оцінку виконаній роботі кожною підгрупою, обґрунтувати вибір управлінського рішення щодо підвищення ефективності використання основних засобів. Директор проводить нараду, повідомляє завдання кожній робочій групі, спостерігачі контролюють роботу персоналу;

- робоча група № 2 – «Аналітики»

завдання: провести аналіз стану та руху основних засобів на підприємстві за наведеними даними; визначити ефективність їх використання; документально оформити результати аналізу;

- робоча група № 3 – «Проектанти ідей»

завдання: розробити програму заходів, яка забезпечить підвищення ефективності використання основних засобів;

- спостерігачі

завдання: стежити за роботою студентів у робочих групах, звертаючи увагу на те, як студенти розподіляють завдання, чи були проблеми у міжособистісних контактах, суперечки, чи точні були результати роботи.

Завдання 6.9. Використовуючи метод «конференція ідей» обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства.

Група студентів ділиться на три підгрупи - на працівників трьох підприємств, що діють в одному сегменті ринку. Директор підприємства (керівник кожної підгрупи) ставить завдання на «виробничій нараді» щодо підвищення конкурентоспроможності продукції свого підприємства. Метою є розширення ринку збуту продукції за рахунок залучення нових споживачів і «витіснення» конкурента. Після проведення «виробничих нарад» директор кожного підприємства представляє свої пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності продукції. В процесі діалогу приймається оптимальне рішення, що забезпечить конкурентні переваги підприємства.

Правила виконання завдання з використанням методу «конференція ідей»:

1. Викладач пропонує обговорити дискусійне питання фахівцям трьох підприємств (студентам кожної підгрупи).

2. Після завершення відведеного часу на вирішення поставленого завдання, директор кожного підприємства (керівник кожної підгрупи) доповідає про розроблені заходи щодо підвищення конкурентоспроможності продукції.

3. Під час обговорення шляхів вирішення поставленого завдання формують список запропонованих ідей та записують його на дошці.

ТЕМА 7

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання для обговорення

1. Поняття резервів в економічному аналізі та в бухгалтерському обліку
2. Принципи виявлення і мобілізації резервів
3. Методика розрахунку та обґрунтування величини резервів

Практичні завдання

Завдання 7.1. Проаналізуйте суть наведених господарських ситуацій та виявлених фактів. Заповніть таблицю, розподіливши резерви за двома категоріями:

«бухгалтерський резерв (забезпечення)» та «аналітичний (господарський) резерв». Обґрунтуйте логіку свого рішення для кожного випадку.

Ситуація 1. За рахунок автоматизації обробки платіжних інструкцій у фінансовому відділі вивільняється 4 години робочого часу щодня, що дозволить аналітикам додатково здійснювати щоденний моніторинг залишків на рахунках без розширення штату.

Ситуація 2. Підприємство, згідно з вимогами Н(П)СБО, щомісячно здійснює нарахування коштів для майбутньої оплати відпусток робітникам цеху, формуючи відповідне зобов'язання в обліку.

Ситуація 3. Внаслідок простою конвеєра через несвоєчасне постачання деталей підприємство втратило можливість випустити 200 одиниць готової продукції на суму 180 000 грн.

Ситуація 4. Створюється фонд для покриття можливих втрат за дебіторською заборгованістю покупця, щодо якого розпочато процедуру банкрутства і який затримує оплату за поставлений товар.

Ситуація 5. Аналіз логістичних маршрутів компанії в межах регіону показав, що послуги іншого перевізника дозволять знизити транспортні витрати на 7% без втрати швидкості доставки.

Таблиця 7.1

<i>Ситуація</i>	<i>Категорія резерву (обліковий чи аналітичний)</i>	<i>Де фіксується /відображається (у Балансі / в аналітичній записці)</i>	<i>Джерело інформації для виявлення/контролю</i>
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

Завдання 7.2. Економічна категорія «резерв» має різне змістове навантаження залежно від того, хто його використовує — бухгалтер чи аналітик. Проаналізуйте суть наведених господарських ситуацій та виявлених фактів. Заповніть таблицю, розподіливши резерви за двома категоріями: «бухгалтерський резерв (забезпечення)» та «аналітичний (господарський) резерв». Обґрунтуйте логіку свого рішення для кожного випадку

Ситуація 1. За результатами інвентаризації дебіторської заборгованості підприємство нарахувало резерв сумнівних боргів за рахунок витрат звітного періоду, щоб відобразити в Балансі реальну вартість чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості.

Ситуація 2. Встановлено, що через затримку в погодженні платіжних інструкцій постачальникам, обладнання простоювало 24 машино-години. За цей час підприємство могло виготовити додатково 120 одиниць продукції. Цей обсяг було зафіксовано як резерв збільшення виробництва продукції.

Ситуація 3. Підприємство, за рішенням загальних зборів акціонерів, спрямувало 5% чистого прибутку на формування резервного капіталу, який відображено у I розділі Пасиву Балансу

Ситуація 4. Проаналізувавши технічні характеристики нової конвеєрної лінії, фахівець довів, що оптимізація розкрою металопрокату дозволить зменшити відходи на 3%, що формує резерв зниження собівартості продукції.

Таблиця 7.2

<i>Ситуація</i>	<i>Категорія резерву (обліковий чи аналітичний)</i>	<i>Де фіксується /відображається (у Балансі / в аналітичній записці)</i>	<i>Джерело інформації для виявлення/контролю</i>
1.			
2.			
3.			
4.			

Завдання 7.3. Охарактеризуйте детально кожен вид резервів, наведений у таблиці.

Таблиця 7.3

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Вид резервів</i>	<i>Характеристика резерву</i>
За просторовою ознакою	Внутрішньогосподарські	
	Галузеві	
	Регіональні	
	Національні	
За ознакою часу	Поточні (короткострокові)	
	Перспективні (довгострокові)	
За елементами забезпечення діяльності	Трудові ресурси	
	Засоби праці	
	Предмети праці	
За стадіями життєвого циклу	Передвиробничі	
	Виробничі	
	Експлуатаційні	
	Утилізаційні	
За характером впливу на результати діяльності	Екстенсивні	
	Інтенсивні	
За джерелами утворення	Внутрішні	
	Зовнішні	
За способом виявлення	Явні	
	Приховані	
За стадіями відтворення	Виробництво	
	Обіг	
За характером ресурсів	Внутрішньовиробничі	
	Загальновиробничі	
	Позавиробничі	

Завдання 7.4. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши етапи вимірювання і оцінки резервів з їх характерними особливостями.

Етапи вимірювання і оцінки резервів	Характерні особливості етапу
1	2
I етап <i>організаційний</i>	А. Розроблення комплексу інженерно-технічних, організаційних та економічних заходів, які забезпечують пошук і реалізацію (використання) виявлених резервів.
II етап <i>аналітичний</i>	Б. Виконання запланованих заходів, здійснення контролю за процесом їх впровадження, оцінка отриманих результатів.
III етап <i>функціональний</i>	В. Регламентация робіт з виявлення напрямів пошуку резервів; виявлення та вимірювання резервів; визначення способів вимірювання виявлених резервів; оцінка їх реальної збалансованої величини.

Завдання 7.5. Охарактеризуйте суть принципів пошуку резервів, наведених на рисунку 7.1.

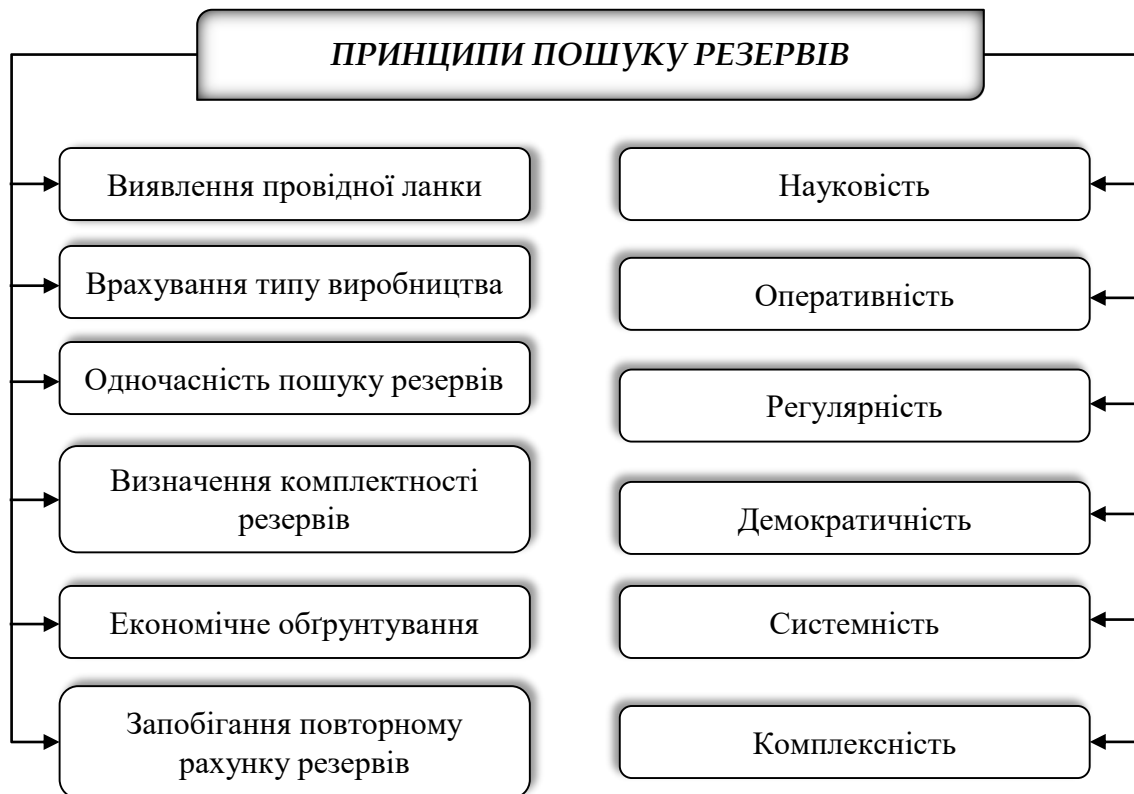

Рисунок 7.1. Принципи пошуку резервів

Завдання 7.6. На підприємстві у звітному році порівняно минулим роком чисельність основних робітників зросла на 28 осіб. Визначити резерв зростання обсягу виробництва продукції на основі середньорічної продуктивності праці якщо обсяг виробництва продукції в минулому році складав 327180 тис грн, середньоспискова чисельність основних робітників – 285 осіб.

Завдання 7.7. Підприємство «Герма» у поточному році виготовляє шість видів продукції. У наступному році планується використати новий технологічний процес для виробництва продукції, який забезпечить зниження витрат матеріалів на 15 %.

Визначити резерв зростання обсягу виробництва продукції в розрізі окремих її видів та в цілому за виробничою програмою. Вихідні дані наведені у таблиці.

Таблиця 7.5.

Вид продукції	Обсяг виробництва продукції, одиниць	Фактичні витрати матеріалів на одиницю продукції у поточному році, кг	Планові витрати матеріалів на одиницю продукції у наступному році, кг
А	90 000	33	
Б	74 000	40	
В	25 300	20	
Г	17 100	30	
Д	16 420	24	
Е	14 370	18	

Завдання 7.8. На підприємстві «Оранта» у поточному році виготовили 120 000 од. продукції з недотриманням норм витрат матеріалів. Витрати матеріалів на виробництво одиниці продукції фактично склали 0,8 кг, а за планом – 0,6 кг. Визначити резерв зростання обсягу виробництва продукції за умови дотримання норм витрат матеріалів на підприємстві.

Завдання 7.9. Підприємство у звітному періоді додатково реалізувало 1200 одиниць продукції порівняно із планом за рахунок залишків минулого року. Ціна одиниці продукції - 1920 грн, рентабельність 12 %. Визначити резерв зростання чистого доходу від реалізації продукції та валового прибутку підприємства.

Завдання 7.10. Середньоспискова чисельність основних робітників підприємства у звітному році складає 480 осіб, продуктивність праці робітника – 45 тис грн. У наступному періоді планується збільшити чисельність основних робітників на 12 осіб. Використання у виробничому процесі нового обладнання дозволить підвищити продуктивність праці робітника на 2 тис.грн. Розрахувати резерв збільшення обсягу виробництва продукції для підприємства.

Завдання 7.11. Проаналізуйте використання фонду оплати праці робітників підприємства. Визначте середньорічну, середньомісячну та середньогодинну оплату праці робітників. Розрахуйте резерв зниження фонду оплати праці працівників підприємства. Зробіть висновки. Вихідні дані наведені у таблиці.

Таблиця 7.6

Показники	Минулий період	Звітний період	Відхилення абсолютне
1	2	3	4
1. Фонд оплати праці, всього, тис. грн	21 870		
2. Середньооблікова чисельність робітників у еквіваленті повної зайнятості, осіб	729	714	
3. Середньорічна оплата праці робітника, грн			
4. Середньомісячна оплата праці робітника, грн			

Завдання 7.12. На підприємстві шукають резерви збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок трьох видів ресурсів: праці, обладнання та сировини.

Аналітик 1 підрахував: за рахунок ліквідації втрат часу робітниками можна збільшити обсяг виробництва продукції на 50 000 грн; за рахунок усунення простоювання верстатів в ремонті – на 70 000 грн; а за рахунок зменшення відходів металу на складі – на 40 000 грн. У висновку він написав: «Загальний резерв зростання обсягу виробництва продукції становить: $50\,000 + 70\,000 + 40\,000 = 160\,000$ грн».

Аналітик 2 заперечив: «Ми не можемо їх додавати. Якщо у нас буде додатковий час роботи верстатів (резерв 70 000 грн), але у цей час ми не матимемо додаткового металу чи вільних робітників, цей резерв залишиться лише на папері. Наш загальний реальний резерв обмежується "вузьким місцем"».

Обґрунтуйте:

1) який аналітик міркує, дотримуючись наукових принципів економічного аналізу? Які саме принципи (збалансованості, комплексності чи запобігання повторному рахунку) порушив інший аналітик?

2) сформулюйте правило, за яким визначається підсумковий (реальний до мобілізації) резерв підприємства, якщо відомо, що резерви за кадровим забезпеченням становлять 50 000 грн, за потужністю обладнання – 70 000 грн, а за матеріально-сировинними ресурсами – 40 000 грн.

Завдання 7.13. На підприємстві визначили, що резерв зниження собівартості продукції складає 15% за рахунок закупівлі сировини великою партією у нового постачальника за нижчою ціною. Величина цього резерву становить 350 000 грн в рік. Комерційний директор відхилив цей звіт і зазначив, що цей резерв є «паперовим та необґрунтованим», оскільки:

1) новий постачальник вимагає 100% передоплати, що заблокує вільні грошові кошти підприємства, адже банківські установи зараз затримують погодження платіжних інструкцій через технічні причини.

2) велика партія сировини не поміститься на наявних складах підприємства, а оренда додаткових площ зведе нанівець усю економію.

Поясніть різницю між формально розрахованим та реально обґрунтованим резервом у контексті загальної методики економічного аналізу. Які етапи перевірки (верифікації) мав пройти аналітик, перш ніж подавати таку пропозицію керівництву?

ТЕМА 8

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Питання для обговорення

1. Зміст та форми організації економічного аналізу
2. Складові (підфункції) організації економічного аналізу
3. Етапи проведення економічного аналізу
4. Використання програмного забезпечення в аналітичних дослідженнях
5. Документальне оформлення результатів аналізу

Практичні завдання

Завдання 8.1. Ефективність аналітичних досліджень значною мірою залежить від того, як саме розподілені обов'язки між працівниками. Розрізняють три форми організації економічного аналізу: централізовану, децентралізовану та змішану (комбіновану), яка на практиці використовується найчастіше. Розгляньте три підприємства.

Підприємство 1. Невелика приватна компанія, що займається виготовленням та доставкою крафтових сирів. Штат налічує 15 працівників. В управлінському апараті є директор, один головний бухгалтер та один менеджер зі збуту.

Підприємство 2. Виробниче підприємство, що має кілька автономних цехів, відділ кадрів, відділ збуту та бухгалтерію. На підприємстві створено планово-економічний відділ (ПЕВ), який координує роботу економістів у цехах, які аналізують виконання нормативів, а ПЕВ зводить усе в єдину систему корпоративного аналізу.

Підприємство 3. Організація, де кожен підрозділ самостійно рахує власні показники для внутрішніх потреб, але єдиного економічного чи аналітичного центру, який би зводив ці дані до купи для генерального директора, на підприємстві немає.

Визначте, яка форма організації аналізу (централізована, децентралізована чи змішана) притаманна кожному підприємству. Оформіть порівняльний аналіз у таблиці

Таблиця 8.1

Критерій порівняння	Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3
Форма організації аналізу			
Хто виконує аналітичні функції?			
Головна перевага цієї форми для підприємства			
Основний ризик/недолік, який слід контролювати			

Завдання 8.2. Охарактеризуйте основні принципи організації економічного аналізу, наведені на рисунку 8.1.

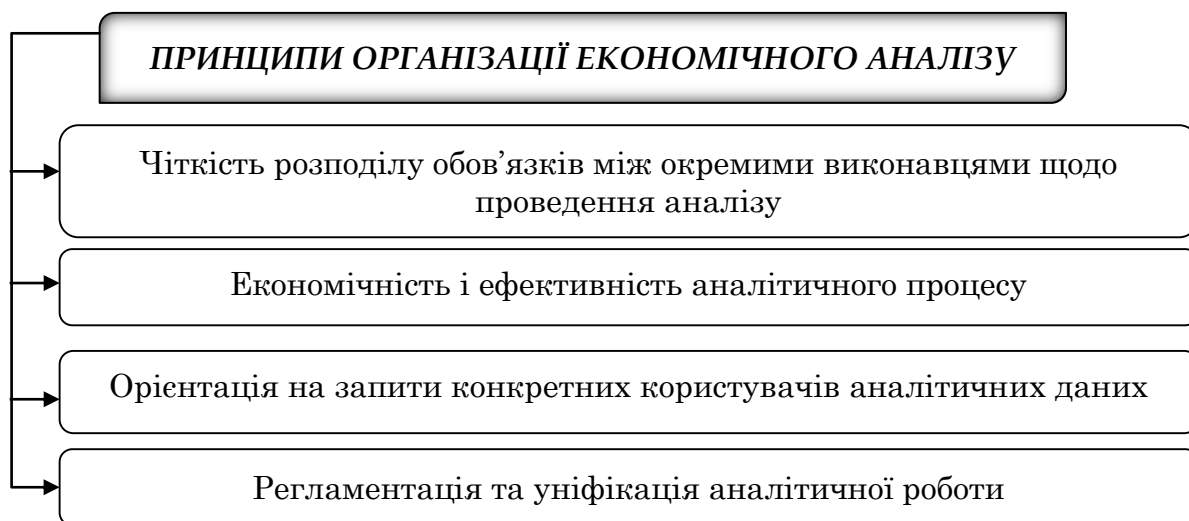

Рисунок 8.1. Принципи організації економічного аналізу

Завдання 8.3. Визначте характерні особливості форм організації економічного аналізу. Дані наведіть у таблиці.

Таблиця 8.2

<i>Форми організації економічного аналізу</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
Централізована			
Децентралізована			
Комбінована (змішана)			

Завдання 8.4. Охарактеризуйте функції аналітичної служби підприємства, наведені на рисунку 8.2.

Рисунок 8.2. Функції аналітичної служби підприємства

Завдання 8.5. Охарактеризуйте основні вимоги, що пред'являються до організації економічного аналізу, наведені на рисунку 8.3.

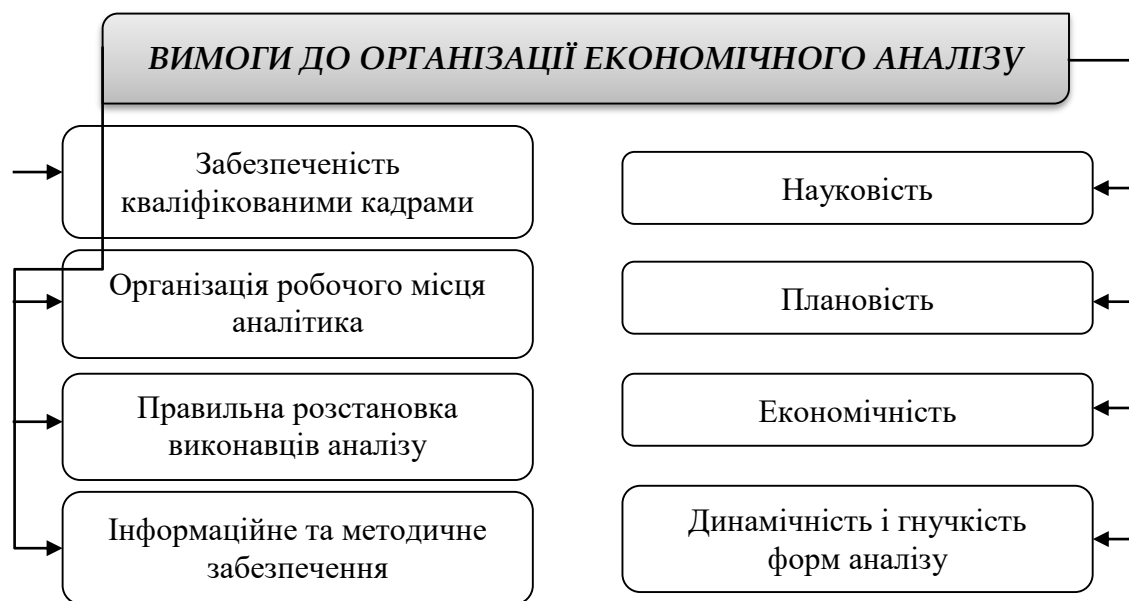

Рисунок 8.3. Вимоги до організації економічного аналізу

Завдання 8.6. Охарактеризуйте основні аналітичні функції, що виконуються відповідними структурними підрозділами підприємства. Дані дослідження наведіть у таблиці.

Таблиця 8.3

<i>Виконавці</i>	<i>Аналітичні функції</i>
1	2
Проектно-конструкторський відділ	
Відділ капітального будівництва	
Виробничий відділ	
Технологічний відділ	
Відділ технічного контролю	
Відділ головного механіка	
Відділ головного енергетика	
Відділ постачання	
Відділ маркетингу та збуту	
Фінансовий відділ	
Планово-економічний відділ	
Відділ кадрів	
Відділ праці і заробітної плати	
Відділ бухгалтерського обліку і звітності (бухгалтерія)	
Відділ інформаційних технологій	
Юридичний відділ	

Завдання 8.7. Нижче наведено перелік дій, які необхідно виконати в процесі аналізу, але вони записані у випадковому порядку. Розподіліть перелічені дії за трьома класичними етапами аналізу (підготовчий, основний, заключний). Побудуйте правильний логічний ланцюжок виконання цих дій, обґрунтувавши, чому порушення цієї послідовності унеможливило отримання якісного результату.

1. Розрахунок впливу факторів (зміни структури матеріалів, цін, питомих витрат) на загальну матеріаломісткість продукції.

2. Візуальна та арифметична перевірка узгодженості показників Звіту про фінансові результати (Форма №2) та Балансу (Форма №1) щодо вартості використаної сировини.

3. Складання підсумкової аналітичної записки для директора з пропозицією замінити постачальника або змінити розкрій матеріалу у цеху №1.

4. Формулювання мети аналізу та визначення кола відповідальних осіб і термінів подачі звіту.

5. Побудова аналітичної таблиці та розрахунок загальних показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі за звітний рік порівняно з минулим.

6. Збір первинних документів: лімітно-забірних карток, накладних та платіжних інструкцій на оплату сировини постачальникам.

Завдання 8.8. Обґрунтуйте послідовність розв'язання аналітичних завдань в умовах використання сучасних автоматизованих інформаційних систем, заповнивши пропущені дані на рисунку 8.5.

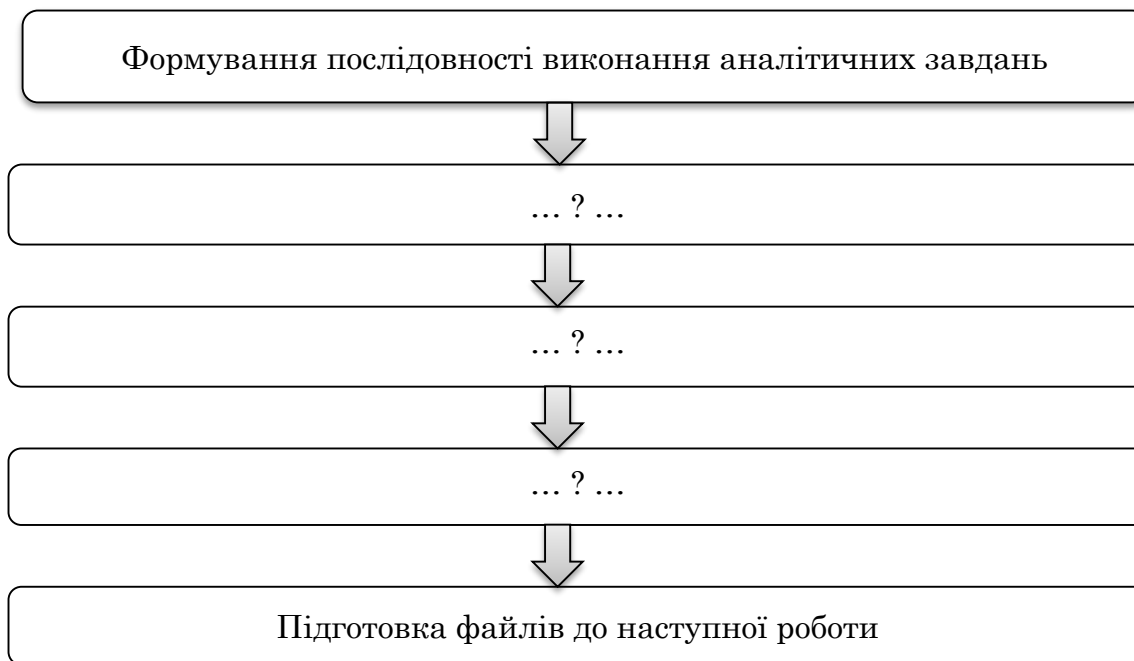

Рисунок 8.5. Послідовність розв'язання аналітичних завдань в умовах АІС

Завдання 8.9. Проведіть розподіл завдань аналізу господарської діяльності підприємства за суб'єктами управління. Дані розподілу подайте у наступній формі:

Зміст аналітичних завдань	Суб'єкти управління					
	Бухгалтерія	Економічний відділ	Відділ постачання	Відділ збуту	Відділ головного механіка	.....
1	2	3	4	5	6	7

Завдання 8.10. Розробіть положення про аналітичний відділ підприємства. У положенні виділіть п'ять основних розділів:

1. Загальні положення (роль і місце відділу в системі управління підприємства, хто його очолює та кому він підпорядковується, порядок призначення та звільнення керівника відділу).

2. Основні завдання та функції відділу.

3. Взаємовідносини з іншими відділами підприємства (порядок отримання та передачі інформації).

4. Права працівників відділу та їх відповідальність.

5. Організація роботи.

Завдання 8.11. Сформуйте план проведення аналізу господарської діяльності підприємства на 20XX рік за наступною формою:

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник підприємства

« ___ » _____ 20XXр.

ПЛАН
проведення аналізу господарської діяльності підприємства
на 20XX рік

№ з/п	Види господарської діяльності	Мета і завдання аналізу	Період, що аналізується (з ___ по ___)	Термін проведення	Відповідальні виконавці (посада)	Примітки
1	2	3	4	5	6	7

Завдання 8.12. На основі розробленого плану проведення аналізу господарської діяльності підприємства (завдання 8.11) сформуйте програму аналізу за відповідними розділами аналітичної роботи.

ПРОГРАМА
проведення аналізу господарської діяльності підприємства

№ з/п	Об'єкти аналізу	Етапи аналізу	Термін виконання	Відповідальні виконавці (ПІБ)	Використання результатів аналізу		Примітки
					Посада, ПІБ особи, якій подаються дані	Термін подання	
1	2	3	4	5	6	7	8

Завдання 8.13. Розробіть посадову інструкцію для працівника аналітичного відділу. В інструкцію включіть наступні розділи: загальні положення; посадові обов'язки; права та відповідальність; взаємовідносини за посадою; організація роботи та критерії її оцінки.

Завдання 8.14. Охарактеризуйте форми подання результатів економічного аналізу, наведені на рис. 8.6.

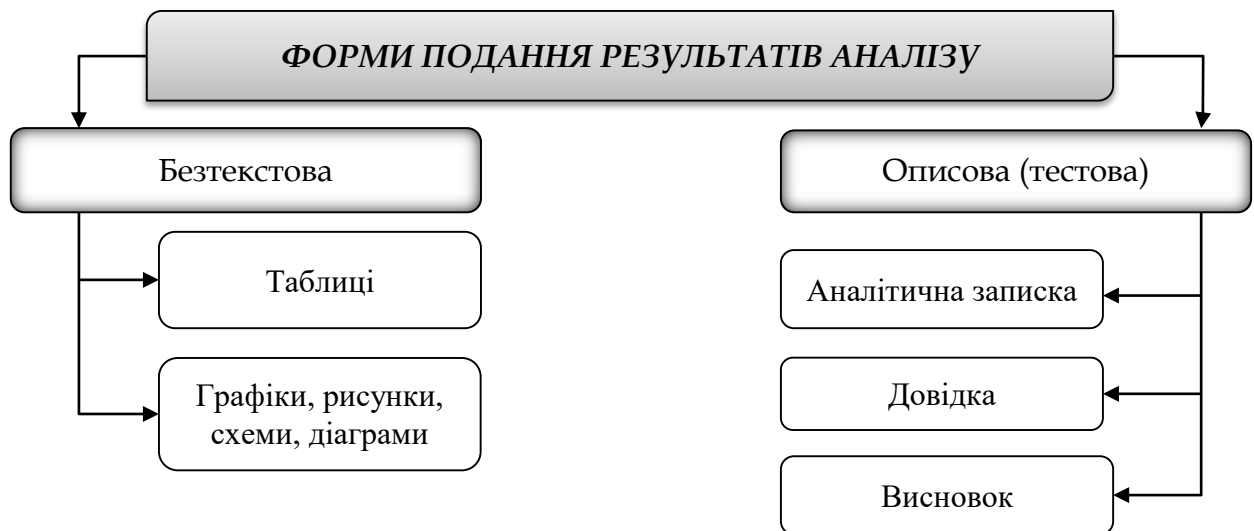

Рисунок 8.6. Форми подання результатів економічного аналізу

ТЕМА 9

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Питання для обговорення

1. Суть інформаційного забезпечення та групування джерел даних.
2. Класифікація економічної інформації. Вимоги до інформаційного забезпечення.
3. Підготовка та аналітична обробка економічної інформації.

Практичні завдання

Завдання 9.1. Охарактеризуйте кожен вид інформації, що використовується в економічному аналізі.

Таблиця 9.1

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Вид інформації</i>	<i>Характеристика інформації</i>
1	2	3
За функціональним призначенням	<i>Планова</i>	
	<i>Обліково-звітна</i>	
	<i>Необлікова</i>	
За залежністю від впливу чинників	<i>Постійна</i>	
	<i>Умовно-постійна</i>	
	<i>Змінна</i>	
За місцем отримання інформації	<i>Внутрішня</i>	
	<i>Зовнішня</i>	
За стадією оброблення	<i>Вхідна</i>	
	<i>Вихідна</i>	
За способом зображення	<i>Текстова</i>	
	<i>Цифрова</i>	
	<i>Графічна</i>	
	<i>Таблична</i>	
	<i>Мультимедійна</i>	
За формою подання	<i>Алфавітна</i>	
	<i>Письмова</i>	
За ступенем обробки	<i>Усна</i>	
	<i>Первинна</i>	
	<i>Проміжна</i>	
За носієм інформації	<i>Результативна</i>	
	<i>Немашинна</i>	
	<i>Машина</i>	

1	2	3
За рівнем узагальнення	<i>Первинна</i>	
	<i>Зведена</i>	
За предметом дослідження	<i>Основна</i>	
	<i>Допоміжна</i>	
За періодичністю надходження	<i>Регулярна</i>	
	<i>Епізодична</i>	
За об'єктом вивчення	<i>Загальна</i>	
	<i>Часткова</i>	
За стадією використання	<i>Кінцева</i>	
	<i>Проміжна</i>	
За важливістю інформації	<i>Суттєва</i>	
	<i>Несуттєва</i>	
За насиченістю	<i>Недостатня</i>	
	<i>Достатня</i>	
	<i>Надлишкова</i>	
За режимом доступу	<i>Відкрита</i>	
	<i>З обмеженим доступом</i>	
За корисністю	<i>Корисна</i>	
	<i>Некорисна</i>	
За обсягом відомостей	<i>Тематична</i>	
	<i>Комплексна</i>	
За причетністю до процесу обробки	<i>Обробляється</i>	
	<i>Не обробляється</i>	

Завдання 9.2. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши вимоги, що пред'являються до економічної інформації з їх змістом.

Таблиця 9.2

<i>Вимоги, що пред'являються до економічної інформації</i>	<i>Сутність вимог</i>
1	2
<i>1. Доцільність</i>	А. Можливість проведення порівняння за різні періоди діяльності, за різними суб'єктами з метою об'єктивної оцінки економічного та соціального розвитку, визначення реального фінансового стану та тенденцій зміни.
<i>2. Достовірність</i>	Б. Достатність, оперативність, високий коефіцієнт використання первинної документації, відсутність надлишкових даних, вирішення протиріччя між систематичним зростанням обсягу інформації і постійною її нестачею для раціонального управління через високу вартість отримання необхідних відомостей.
<i>3. Співставність</i>	В. Своєчасність, цінність, корисність для прогнозування і оцінки результатів.
<i>4. Раціональність</i>	Г. Інформація повинна забезпечувати надходження даних саме про ті напрями діяльності та з тією деталізацією, яка необхідна для всебічного вивчення економічних явищ та процесів, виявлення впливу факторів і визначення резервів господарювання.
<i>5. Оперативність</i>	Д. Інформаційна база повинна вимагати мінімум витрат на збір, обробку, зберігання та використання даних, забезпечуючи усі потреби аналізу та управління.

6. <i>Нейтральність</i>	Е. Інформація не повинна надаватися вибірково з метою впливу на рішення користувачів.
7. <i>Аналітичність</i>	Є. Правдивість, відповідність нормативним актам і внутрішньогосподарським положенням, об'єктивність, можливість перевірки і прозорість, обачність - відображенням витрат і збитків разом з доходами і прибутками.
8. <i>Єдність</i>	Ж. Необхідна для проведення економічного аналізу інформація має надходити аналітику якомога швидше.
9. <i>Ефективність</i>	З. Усунення відокремленості та дублювання різних джерел інформації.

Завдання 9.3. Охарактеризуйте основні принципи формування інформаційної бази економічного аналізу, наведені на рисунку 9.1.

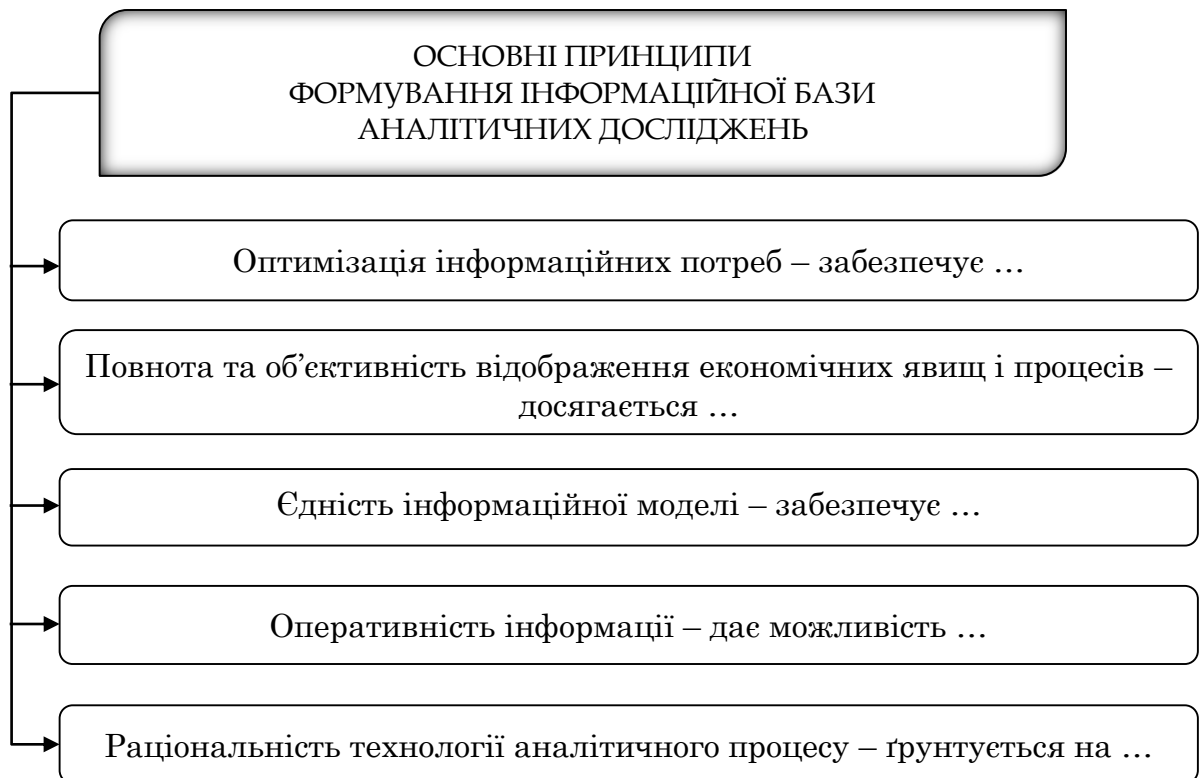

Рисунок 9.1. Принципи формування інформаційної бази економічного аналізу

Завдання 9.4. Визначте користувачів інформації, враховуючи її необхідність для прийняття та обґрунтування управлінських рішень.

Таблиця 9.3

Користувачі аналітичної інформації	Необхідна аналітична інформація в розрізі	
	економічного аналізу	фінансового аналізу
1	2	3
1.	Доходність капіталу, фінансова стійкість	Рентабельність, структура капіталу
2.	Прийняття рішень	Максимальна інформація

3.	Зайнятість, оплата праці	Стабільність, участь в прибутках
4.	Становище на ринку	Платоспроможність, конкурентоспроможність
8.	Плата за кредит, своєчасність та повнота повернення кредиту	Ліквідність, платоспроможність, позитивний чистий грошовий потік
9.	Сплата податків	Фінансові результати

Завдання 9.5. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши інформацію та обчислення, що наводяться у таблиці зі змістом таблиці.

Таблиця 9.4

Таблиця відображає	Інформація та обчислення, що наводяться у таблиці
1	2
1. Динаміку показників, які досліджуються	А. Показники, які характеризують економічне явище, рівень даного показника за звітний період за одним або кількома об'єктами.
2. Структурні зміни в складі показників	Б. Вихідна інформація, розрахунок вихідних даних, необхідних для обчислення потрібного показника.
3. Характеристику об'єкта, який вивчається, за тією чи іншою ознакою	В. Вихідна інформація за кілька років у хронологічному порядку, обчислення базових і ланцюгових темпів зростання та приросту, які виражаються у відсотках або індексах.
4. Результати підрахунку резервів	Г. Планові і фактичні дані за звітний період за кожним об'єктом, обчислення відхилення від плану та відсотка виконання плану.
5. Визначення величини впливу факторів на рівень досліджуваного показника	Д. Інформація про склад досліджуваного явища в базовому і звітному роках, обчислення питомої ваги кожного елемента або частини в загальному цілому, відхилення від плану.
6. Порядок обчислення аналітичного показника	Е. Індивідуальні або групові дані по одному з показників ранжують у зростанні або зменшенні і відповідно до цього розміщують дані за іншими взаємопов'язаними з ним показниками.
7. Виконання планових завдань	Є. Інформація щодо факторів, які впливають на результативний показник та зміну результативного показника в цілому і за рахунок кожного фактора, зокрема.
8. Узагальнення результатів аналізу	Ж. Фактичний і можливий рівень впливу факторів, резерв збільшення результативного показника за рахунок кожного фактора.
9. Взаємозв'язок показників за різними ознаками	З. Систематизується аналітичний матеріал.

Завдання 9.6. Поставте ліворуч від номера відповідну літеру, пов'язавши джерела інформації з їх характеристикою.

Таблиця 9.5

Джерела інформації	Характеристика джерел інформації
1	2
1. Відомості регуляторно-правового характеру	А. Записи бухгалтерського обліку, первинної документації, реєстрів обліку, оперативних зведень, переписів, спостережень, обстежень.
2. Відомості нормативно-довідкового характеру	Б. Фінансова звітність за національними стандартами, разові статистичні звіти за затвердженими Міністерством статистики формами і строками подання.
3. Планові, прогностичні дані	В. Технічна документація, проектно-кошторисна документація, дані технічних паспортів, технічний рівень і параметри якості продукції, відомості про досягнення науки, нововведення тощо.

4. <i>Облікові дані</i>	Г. Закони, укази, документи, які визначають, передусім, правову основу діяльності підприємства.
5. <i>Звітні дані</i>	Д. Матеріали ревізій, перевірок, анкетування, розпоряджень, постанов, публікацій з різних аспектів діяльності клієнтів (правові, маркетингові, економічні, соціально-політичні, морально-етичні та ін.), дані про виставки, огляди, презентації, дані рекламних буклетів.
6. <i>Необлікові дані</i>	Е. Бізнес-плани, нормативні, прогностичні, кошторисні, проектні, договірні та інші передбачувані на майбутнє показники, тарифні ставки, розцінки.
7. <i>Технічні дані</i>	Є. Матеріали конференцій, біржових торгів, ярмарок, преси, радіо, телебачення.
8. <i>Додаткова інформація</i>	Ж. Нормативні документи державних органів, міжнародних організацій, які містять вимоги, рекомендації, нормативи до суб'єктів господарювання.

Завдання 9.7. Згрупуйте наведені джерела інформації за видами.

Таблиця 9.6

Джерело інформації	Види джерел інформації		
	планова	обліково-звітна	необлікова
1	2	3	4
1. Виробнича програма			
2. Протокол зборів трудового колективу			
3. Баланс			
4. Фінансовий план			
8. План технічного розвитку			
9. Декларація з ПДВ			
7. Доповідна записка			
8. Протокол виробничої наради			
9. Звіт з праці			
10. Маркетинговий план			
11. Звіт про фінансовий стан			
12. Матеріали преси			
13. Пояснювальна записка			
14. Бізнес-план			
18. Розрахунок акцизного збору			
19. Рішення господарського суду			
17. План ресурсного забезпечення			
18. Договір продажу			
19. Звіт про фінансові результати			
20. Рекламні проспекти			

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базецька Г. І. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчально-методичний посібник. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 274с.
URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/Posibniki_2021/Bazeczka_EADP.pdf.
2. Гайбура Ю.А. Теорія економічного аналізу : навч.-метод. посіб. / Ю.А. Гайбура. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. – 212 с.
<http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/13279/1/%d0%a2%d0%95%d0%90.%20%d0%9d%d0%b0%d0%b2%d1%87.-%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4.%d0%bf%d0%be%d1%81..pdf>
3. Економічний аналіз: теорія і практика [Текст] : навч.-метод. посіб. / А. В. Рибчук та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 219 с.
4. Економічний аналіз: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти / Н. Ю. Рекова, Є. О. Підгора, В. В.Ровенська, О. В. Латишева, Т. П. Гітис, І. Ю. Єрфорт, І. І. Смирнова, С. В. Касьянюк. Краматорськ: ДДМА, 2021. 200с. URL: [http://www.dgma.donetsk.ua/docs/kafedry/ep/metod-k/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7_%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0_2%20\(2\).pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/docs/kafedry/ep/metod-k/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7_%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0_2%20(2).pdf)
5. Економічний аналіз: [підручник]. Голованенко М. В., Головка І. В., Головка В. І, та ін. За заг. ред. Г. М. Филук, В. І. Головка. Київ. ВЦ «Академія», 2021.
6. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу: Навч. Посібник - Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020. - 180 с.
http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/10003/1/OEA_2018_440.pdf
7. Рибчук А.В., Ковенська О.А., Антофій Н.М. Економічний аналіз: теорія і практика: навч.-мет. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 220 с.
8. Ярова В.В., Велієва В.О. Теорія економічного аналізу: навч. посібник. Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2021. 115 с.
https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4850/1/NP%20ekonomich_analiz_21.pdf

Додаткова

1. Бурлаков О. С. Теоретичні засади впровадження та використання сучасних технологій інтелектуального аналізу даних в економіці. *Modern economics*. 2021. № 25. С. 27-32.
<https://modecon.mnau.edu.ua/issue/25-2021/burlakov.pdf>
2. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз: навч. посіб. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с. <http://surl.li/udjvd>
3. Московчук А.Т. Методичний інструментарій аналізу собівартості продукції. Облік, аналіз і аудит: виклики інституціональної економіки: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., (9 жовтня 2021р.) Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 279-281. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/uk/147258369/10101>
4. Московчук А.Т. Формування фонду оплати праці виробничих підприємств: обліково-аналітичний аспект. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 9. С. 233- 243.
URL: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-9-233-243>

5. Московчук А. Т., Дорош В. Ю. Детермінанти формування фінансових результатів: ретроспективний та перспективний аналіз. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2023. Вип. 4. С. 468-478. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/uk/147258369/17805>

6. Московчук А.Т. Дорош В.Ю. Використання методу логарифмування в аналітичному дослідженні доходів. Обліково-аналітичний та економіко-фінансовий інструментарій управління сучасним підприємством: міжнародний досвід: матеріали II міжнар. наук.-практ.конф., 02 листопада 2022 р. Харків: ХНАДУ, 2022. С. 27– 30.

7. Московчук А. Т., Дорош В. Ю. Оцінка та вдосконалення методики аналізу основних засобів сільськогосподарських товаровиробників. AGRICULTURAL AND FOOD ECONOMICS – 2024: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19-20 верес. 2024 р. Київ, 2024. С. 285-286.

8. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. /Т. Косова та ін. К.: ЦНЛ, 2019. 528 с.

9. Основи економічного аналізу: навч.-мет. посіб./ В. М. Микитюк та ін. Житомир: ПП «Рута», 2018. 438 с.

Інформаційні ресурси в мережі інтернет

1. <http://www.ukrstat.gov.ua> - Державна служба статистики України
2. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
3. <http://zakon.rada.gov.ua/> – Веб-сторінка Верховної Ради України.
4. <http://www.minfin.gov.ua/> – Веб-сторінка Міністерства фінансів.
5. <http://www.me.gov.ua/> – Веб-сторінка Міністерства економіки України.

Т 45 **Теорія економічного аналізу** [Текст] : методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Облік і оподаткування» галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 071 Облік і оподаткування денної та заочної форм навчання / уклад. А.Т. Московчук. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2026. 61 с.

Видання містить питання для розгляду та практичні завдання, розв'язання яких сприятиме засвоєнню теоретичного матеріалу з дисципліни «Теорія економічного аналізу». Методичні вказівки до практичних занять призначені для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної і заочної форм навчання.

Комп'ютерний набір та верстка: А.Т.Московчук
Редактор: А.Т.Московчук

Підп. до друку «__» _____2026 р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарн. Таймс.
Ум. друк. арк. Тираж прим.

Відділ іміджу та промоції
Луцького національного технічного університету
43018, м.Луцьк, вул. Львівська, 75.